

Село не люди – 2. Добити свідка
Люко Дашвар

Довгоочікуване продовження роману «Село не люди»!

Чотирнадцять років тому через інтриги і жадібність сільського магната Івана Залусківського згоріла Шанівка, постраждали селяни, та найбільше – Катерина, яка втратила всіх, кого любила. Чотирнадцять років Залусківський і Катерина не бачилися. Поки він багатів та міцнів, дівчина поступово втрачала свій особливий дар передбачення. І так би їхні дороги розійшлися назавжди. Якби одного дня на занедбаному шанівському обійсті школярка Стаська не знайшла... труп чоловіка. Катерина знає, хто жертва і хто вбивця. Тепер її життю знову загрожує небезпека...

Люко Дашвар

Село не люди. Добити свідка

© Чернова І. І., 2021

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2021

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2021

Частина перша

20 березня року 2020-го, коли, наганяючи жах на всіх забобонних, три двадцятки фатально поєдналися у непересічній даті весняного рівнодення, мешканці Килимівки до глибокої ночі

ошелешено обговорювали містичне природне явище, яке розбурхало і без того тривожний плін високосного року.

Сталося ось що! Від ранку небо набралось води з хмар, і весь район у радіусі ста кілометрів накрив рясний енергійний безперервний дощ. Падав і падав!

– А в Шанівці сухо! – повідомила підприємця Тамара, коли повернулася з сусіднього малого села за п'ять кілометрів від Килимівки, де й досі тримала кіоск з горілкою і бакалією. – Навкруги все заливає – чистий тобі потоп, а Шанівка наша – наче в центрі зачарованого кола. Чи то чорт над селом парасолю розкрив?..

Люди: та бути такого не може! Це ж не старі часи, коли відьми вилазили на дахи власних хат і давай труселями розмахувати, аби дощ відігнати. Та й де ті відьми наразі? Нема!

– А Катерина шанівська хіба не відьма?! – спитала якась із килимівських бабів.

Люди перелякалися чогось. Замовкли. Над ними чи то вітер, чи то шепіт: хтозна, хтозна...

Семикласниця Стаська Поливанова поночі попхалася у сусіднє село не природні дива роздивлятися. Важливішу справу мала. Щедро набрехала мамі з татом: терміново мчить до однокласниці Уляни Шамрай тест з математики розв'язувати, бо вчителька Маруся пригрозила кола? поставити, якщо завтра на ранок не побачить виконаної роботи. Тому...

– В Ульки заночую! Будемо всю ніч із тестом мучитися! – гукнула вже від дверей. Скуйовдила різнобарвне рожево-фіолетове волосся, вхопила рюкзак – і гайда.

– От уже брехуха! – плюнув тато. – Завтра ж субота!

Стаська не чула. Гарно освітленою, блискучою від дощу килимівською вулицею вже крутила педалі велосипеда у бік Шанівки.

Виїхала з села, загальмувала: кінець цивілізації. Чорнота очі коле, дощ із вітром з ніг збивають, попереду замість дороги на Шанівку – п'ять кілометрів залишків нового хвилястого асфальту з ямами, і всі гуртом Стасьці: додому, мала!

– Однаково назад не поверну! – поправила рюкзак на плечах, щільніше насунула на лоба капюшон легкого дощовика. Очі напружила, щоби не завалитися на першій же ямі, кермом тим – праворуч-ліворуч. Велик рипів, але ніс.

За пів години нічної екстремальної їзди під дощем мокра як хлющ Стаська зупинилася біля крайньої шанівської хати, бо просто очам не повірила.

– Свята... мережа, – тільки й прошепотіла приголомшено.

Картинка вражала. Брудно-сіре від важких хмар дощове небо розривалося, утворюючи над Шанівкою чорну ясну діру, всіяну зірочками і навіть куцим серпиком спадаючого місяця. Майже не випромінював світла, але додавав небесному декору неперевершеності.

– Портал...

Стаська на мить забула про ціль нічної подорожі. Задивилася: між пагорбами під зірками на клаптику сухої землі причаїлося мале село, навколо нього по колу – суцільна вертикальна завіса дощу ворухиться-тремтить. Відрізає Шанівку від усього світу.

– Сфоткаю! Бо ж ніхто не повірить!

Вже дістала мобільний, та помітила рух на темній шанівській вулиці.

– Улько, ти? – гукнула. Крок уперед: з дощу на суху землю.

Із темряви виринула Стасьчина подружка Улянка: смуглява, чорноока, з густими кучерями і нетутешніми пухкими вустами.

– Думала, не прийдеш, – сказала. – Такий дощ у вас...

– Мені – по цимбалах! Я – НечуваноДерзкая.

– Яка? НечуваноДерзкая?! – розсміялася Улянка. – Прикалуєшся?

– У мене тепер нік такий.

– Короче – ТупоЗухвала?!

– Улько, ти дурна? – розсердилася Стаська. – Тупо зухвалі – відморозки, усі, хто з бодуна, дуже бідні з відчаю. І Залусківський! А я – НечуваноДерзкая! Невже не відчуваєш різниці?

– Та не психуй! Просто нік такий... конкретний!

– Нік – суть! Ходімо вже! Ще підготуватися треба, а часу – геть нема! Рівно опівночі маємо розпочати...

Улянка глянула на подружку винувано:

– Стась... Думаю, може, собі не ворожити?... Просто з тобою побуду. За компанію.

Стаська роздратувалася:

– А чому? Зібралася відкладати життя на потім? Нам скоро – по чотирнадцять, Уль! Та я вже місяці три точно знаю, чого хочу. А тепер наворожу, щоби все здійснилося. А ти на що чекатимеш? Ульоко! Ти ж – не курка!

– Стась... Можна і без ворожіння.

– Та ясно, що можна! Бо ж не всі знають, що лише раз на рік... Один-єдиний раз на цілісінький рік! Тільки однієї ночі після дня весняного рівнодення є шанс наворожити, щоби всі мрії здійснилися. Інтернет же не бреше!

За пів години до півночі за балкою у глухому куті Шанівки, де за поваленими парканами посеред бур'яну і здичавілих садків ще хвалилися непроваленими дахами кілька порожніх хат, під розкидистим горіхом крайнього обійстя у свіжій весняній траві навпочіпки сиділи Стаська і Улянка. У чорній темряві Стаська акуратно розкладала на розстеленій хустині два яйця, порожні склянки, пляшку з водою, свічки, сірники, кілька аркушів паперу, олівці, кишенькове люстерко. Уляна спостерігала за подругою, намагалася вгамувати нервові тремтіння, та від того лиш сильніше хвилювалася.

– А як усе те буде? Що мені робити? – прошепотіла.

– Спершу загадай бажання, – Стаська їй.

– Яке?

– Уль, ти геть дурна?!

– А ти про що загадуватимеш?

– Щоби той, кого люблю, втратив від мене голову. Ну, і дрібниці. Щоби мама не плакала, як про все дізнається. І щоби мені паспорт раніше видали.

Улька усміхнулася знічено.

– Ти закохалася? Знову?

– Не «знову», а «по-справжньому»!

– У кого?

– Стиць, Улю! Знайшла час потеревенити. Скоріш загадуй нормальне круте бажання, а не дуркуй тут.

– Та признайся! Скажи лиш мені!

– Сама скажи! – прошепотіла Стаська. – Не забула? Після ворожіння ми до тебе йдемо.

– Стась, невже ти в інтернеті порнухи не надивилася?

– Хочу побачити справжній живий буденний секс! Без фільтрів. Твоя мамка щоночі цим займається?

Улянка усміхнулася гірко, кивнула.

– І щоночі, і вдень. У неї – чергове неземне кохання.

– А як ми все побачимо?

– Через вікно. Вони світла у спальні ніколи не вимикають.

– Чому? Не економлять?

– Не платять! Тому й не економлять.

Стаська на мить завмерла, задумалася.

– Улько, чуеш?! – зашепотіла. – Тільки не загадуй, щоби твоя мамка світло вимикала! Загадай світла у своє життя. Може, щоби твій тато знайшовся. Чи щоби якомусь крутому продюсеру спало на думку продивитися відео з твоїми піснями. Станеш як Jerry Heil чи Alyona Alyona. Що скажеш? Нормально я придумала?

Стаська замовкла. Напружила очі, щоби в темряві роздивитися подругу, бо – не відповідала. Закам'яніла. Не зводила очей з темного скупчення старих дерев біля крайньої покинутої хати. Навіть поночі Стаська побачила, як блищать перелякані Улянчині очі.

– Улю...

– Там хтось е! – хрипко від жаху видихнула Уляна.

Стаська повернула голову в бік нічного Улянчиного жаху. Не мала сумніву: подрузі привиділося...

– Тобі привиділося, – прошепотіла упевнено, бо нічого підозрілого не побачила.

Тільки вимовила, аж – ніби шурхіт ледь чутний. Стаська насупилася з досадою: та хіба? Улянку обійняла, як малу дитину, обома руками, на старі вишні-яблуні витріщається, аж очі пече. Та хіба?!

Аж бачить: серед дерев здичавілого саду чорна людська постать повільно рухається. Крок ступить, зупиниться. Нахиляється до землі, ніби шукає там щось. Потім розгинається і ще крок ступає. І знову до землі нахиляється, та стільки, здається, зловісного у кожному русі.

– Бачиш? – Улянка шепоче. А сама і не дивиться, у Стасьчине плече зарилася.

– Бачу, – Стаська їй.

– Біжімо?

– Тихо ти! Мовчи! І не рухайся!

– А хто там?

– Людина.

– Чоловік чи жінка?

– Не розібрати.

– Що робить?

– Іде.

– До нас?!

– Не бійся! Вже від нас рухається... До провулка! – Стаська спостерігала за чорною постаттю, коментувала. – Вже з провулка на вулицю вийшла і суне до центру Шанівки.

Улянка відірвалася від Стаськи, шию витягнула, хвилини зо дві вдивлялася в ніч.

– Це Катерина! – прошепотіла врешті. – Мамка каже: вона відьма!

Стаська дивилася Катерині вслід, аж поки чорна постать остаточно не розчинилася у темряві. Наче хотіла переконатися: жінка точно пішла, вже не повернеться. Вичекала ще

хвилин кілька, дістала мобільний, зафіксувала час на екрані.

– За десять хвилин північ, – мовила тихо, підвелася. – Устигнемо.

– Що устигнемо? – Улянка знову перелякалася.

– Подивитися, що Катерина у садку шукала.

– Навіщо? Я не піду! Стасько! Чуеш? Побігли краще дивитися на секс! Благаю!

– Улько, ти не допетрала?! Відьма! У дивовижну ніч після весняного рівнодення! Коли все навкруги залили дощі, а тут наче спеціально для неї – зірки і місяць... У таку магічну ніч відьма щось шукає у старому садку, куди шанівці взагалі ніколи не заглядають. Та вона для того і розіграла дощ, аби з-під дерев щось чарівне забрати!

– А може, вона нічого не шукала! Може, вона, навпаки, там щось залишила!

– Тим паче! І тобі не цікаво, що саме?

– Геть нецікаво! Я хочу додому! Стасю! Ти куди?..

Стаська вже підхопила рюкзак, залишила у траві розстелену хустку, на якій лежали приготовані для ворожіння предмети, тихо посунула до дерев, посеред яких блукала Катерина.

– Повернися! – зойкнула Улянка. Зітхнула, приречено побрьохала за подружкою услід. – І що там? Що? – бубоніла. – Ніч! Темно! Ми – як сліпі. Однаково нічого не побачимо!

Стаська зупинилася приблизно там, де посеред дерев Катерина повсякчас нахилилася до землі. Увімкнула ліхтарик у мобільному, спрямувала промінь світла на землю, промацувала ним площину. Улянка тупцювала за Стасьчиною спиною.

– Що там? Що?.. – знай повторювала ледь чутно від жаху.

– Нічого... Трава нова, бур'яни старі. Сміття.

– Ходімо вже!

– Зачекай... – мовила Стаська, бо світло ліхтаря вихопило щось біле у невеликій порослій травною ямі з пів метра глибиною.

Підійшла ближче, аж розсміялася.

– Дивись, Улько! Тут компромат на пацанів із нашого класу, – спрямувала промінь на яму.

Уляна витягнула шию: у ямі посеред сміття і трави валяються якісь білі палички, здалеку схожі на сигарети.

– Що це?

– Людська рука. Частина пластикового скелета. Пам'ятаєш, минулого року хлопці його з кабінету біології стирали. «Хеловін, Хеловін». Йолопи! Давай візьмемо цю руку, а в понеділок підкладемо комусь із них у парту.

– Нащо?

– А що? Пробачати дебільні вибрики? Я – за справедливість. Накосячив? Отримай ответку! Тільки так має бути!

Стаська міцніше перехопила мобільний однією рукою, нахилилася до ями і вже простягнула руку до купи білих кісток, та раптом завмерла. Відсахнулася рвучко, ледь не впала. Вхопила Улька за куртку, тягнула геть.

– Ти чого? Чого?! – белькотіла Улька. Від жаху ледь трималася на ногах, спотикалася, але разом зі Стаською дерлася геть від страшного місця.

Зупинилися, лиш коли добігли до першої на їхньому шляху живої шанівської хати. Захекана Стаська глянула на подругу.

– То був не пластик! – видушила. Язик не ворухився, звуку власних слів не почула.

– А що?..

– Справжня людська рука!

– Як це? Стасечко... Не жартуй так! – Улянка ледь не розревлася.

– Улько... У ямі мертва людина лежить... – Стаська розгублено роззирнулася. Світ навколо раптом зірвався, наче пес із прив'язі, закружляв, та все швидше, швидше, і вже не розібрати: де дівчата опинилися, хто ще тут є, крім них. І задля чого...

Стаська повернула голову в бік живої шанівської хати: з вікон м'яке світло ллється.

– Хто тут живе? – шепоче, а власного голосу так і не чує.

– Так вона ж... Катерина! – читає по Ульчиних вустах. – Стасю... Чому нас до її хати

принесло?..

Тої ночі дружина головного килимівського поліціанта 28-річна Людмила не спала. Після півночі врубала праску! Розклала прасувальну дошку! Вивалила у крісло чималу купу випраної постільної білизни, одягу... Глянула на годинник: пів на першу. Закінчилися: і п'ятниця, і робочий тиждень. Субота!

– Суботник... – уточнила розбурхано.

Та як ушкварила танці біля прасувальної дошки із розпеченою праскою в руці! Прасує і прасує, начебто сил до біса, наче до того увесь день на дивані вилежувалася. Так – ні ж! Вранці першою підскочила, чоловіка Петра і двійко п'ятирічних синів-близнюків побудила, гарячим сніданком нагодувала, малих зібрала, вивела надвір і навіть усадила їх на задне сидіння чоловікового службового «пріуса». Петрові залишилося лише закинути дітлашню до дитячого садочка.

Тільки чоловік з малими від'їхав, зателефонував свекор, а він – таке цабе, що не відповісти неможливо: голова районного суду Георгій Іванович Нечитайло.

– Ти вдома, Людмилко? – питає бадьоро, наче зранку сто грамів віагри заковтнув. – Я тут поряд... Зараз заскочу. Розмова е!

– Ой... Георгію Івановичу! А я вже на порозі! Вже вибігаю з хати! – Людмила виматюкалася подумки, бо як почула голос свекра, так плани і змінилися. Вона ж хотіла перед роботою прийняти душ, зробити гарний макіяж, закрутити рідке волоссячко кучерями, укласти його гарно, щоби, дідько, не просто припхати на собі до сільради новий вовняний костюм з блискучою емблемою Chanel, який напередодні отримала через «AliExpress»! Ні! Гонориста юристка сільради сільської ОТГ з центром у Килимівці точно знала, чого хоче від життя! Жодна зараза не мала нявкнути, мовляв, дивіться, який гарний костюм у Людки-юристки! Всі у Килимівці повинні були констатувати лиш один беззаперечний факт: такий красуні пасує нове вбрання. А для цього – душ, вимити волосся, фен-плойка-лак. І макіяж з акцентом на уїдливі хитруваті очі.

– Георгію Івановичу, а ви заїжджайте до нас увечері, коли Петро і малі вдома будуть, – защебетала у мобільний. – Так усі зрадіють.

– І ти? – спитав свекор.

– А я вже зраділа! – видушила скупку брехню.

Відрубала дзвінок, гайда оперативно збиратися, тільки б скоріше вискочити з хати на

вулицю. Останнім часом Людмила більш за все боялася залишитися із свекром сам на сам у замкненому просторі.

Прожогом вскочила у новий костюм, закинула у сумку косметичку, залізла у гумові чоботи і скільки йшла поспіхом до сільради, стільки відчувала, як щось коле у спину. Наче свекор, який сказав у слухавку «я тут поряд», ішов за невісткою услід, пропікав дірку у Людмилчиній спині.

– Людмילו Миколаівно, у вас на жакеті етикетка залишилася. На спині! Відрізати? – обережно запропонувала юристці сільрадівська секретарка.

– А все оте падло! Наче сказився, старий козел! – Людмила зачинилася у сільрадівській вбиральні. Зняла жакет, відрізала етикетку. Намалювала лице, волосся трохи розпустила. Перевзулася у чорні шкіряні черевики на високих підборах. Глянула на себе у дзеркало – королева! І хай тільки хоч хтось не помітить!

– Людко! Ух ти сьогодні... Гориш, наче тебе підпалили! – сказав Тамарчин чоловік Федір, який саме прийшов до сільради розбиратися із переплатою земельного податку.

Юристка – долоні до лица: горять щоки!

– А все оте падло! – знай бідкалася цілий день, бо хоч і королева, і з дитинства знала, що стане най-най-най, та розгубилася, бо геть не розуміла, що робити!

На перший погляд здавалося, ніякої проблеми взагалі не існує. Ну, обійме свекор час від часу. Ну, прошепоче невістці на вушко, яка вона... гаряча штучка. То він, певно, по-батьківському, бо одразу полюбив невістку, як дочку. Пику не кривив, коли єдиний син привів до багаті суддівської хати просту Людку Поливанову. А Людка тоді, до речі, у килимівській задрипаній перукарні бабам нігті лаком мазала, проклинала долю і батьків, які ніяк не бажали із Килимівки до міста переїжджати. Районний суддя Нечитайло не тільки пишне весілля організував і оплатив, не тільки молодим міцну хату в центрі Килимівки подарував, а й прилаштував невістку на навчання. Домовився, аби зарахували Людмилу на заочне відділення юридичного факультету одного з вишів, а за чотири роки диплом їй подарував разом із посадою юристки у Килимівській сільраді. І як на такого свекра ображатися? За всі роки сімейного життя Людмила розсердилася на свекра лише раз: коли напеліг, щоби після весілля Людмила залишилася на дівочому прізвищі Поливанова, хоч молодій дружині сильно хотілося стати Нечитайло. Та це можна було пережити. Аби не Георгій Іванович, і Петро навряд би у свої 35 до підполковника поліції дослужився.

– Може, у мене ця... післяпологова депресія затягнулася, тому і лізуть у голову дурні думки?... – спробувала поставити собі діагноз. – Не було ж нічого поганого. За груди не хапав! Цілуватися не ліз! Чи либонь я просто фантазерка? Як усі люди з високим IQ! А чи реально така гаряча, що до Петра вже звикла, от і вигадую собі нові емоції?

Аналітична співпраця з собою дала який-не-який результат. Заспокоїлася, в уяві поскладала похливі страхи і підозри у сірникову коробку, закрила її, викинула світ за очі. Незважаючи на дощ, що усе падав і падав, додому ввечері повернулася спокійна, весела, а тому і красива. Бачить: у дворі суддівський «лексус» мокне. Насторожилася. До хати зайшла: за столом чоловік разом із батьком випивають. Навколо них малі гасають.

— О! Людочка наша! — вже п'янений свекор першим відреагував на появу невістки. — А скажи, дорогенька! Хочеш, аби твій чоловік полковником став?

— Хіба можна так швидко? — здивувалася Людмила. — Петро лиш рік тому підполковника отримав.

— Можна, Людмилко! Я все можу для свого сина зробити! А тому і мені, невісточко, все можна! — пів години пізніше, коли малі побігли крутити кермо дідового «лексуса», а Петро вийшов покурити і глянути, щоби сини не розбомбили дорогу машину, районний суддя Георгій Іванович Нечитайло ухопив невістку однією рукою за груди, другою обхопив за тулуб і притиснув до себе так щільно, що бідолашна Людка відчула не тільки зловонне дихання старого свекра, а й твердиню його збудженого пеніса. — Все у тебе буде, невісточко! І чоловік-полковник, і Єгипти з Турціями, і посада, яку забажаєш, — бурмотів. — Тільки ж ти вдячною будь! Цінуй усе, що для тебе роблять! Давай уже! Ходімо до ванної! Поки всі надворі, зробиш мені той... мінєт...

— Георгію Івановичу... — Людмила вухам не повірила. Від огиди і приниження відсахнулася.

Свекор не зволікав. Ухопив невістку за зап'ясток, поволік до ванної.

— Що «Георгію Івановичу»?! Будеш стервом, не зважатиму, що маєте двійко пацанів, завтра ж розлучу вас із Петром! — розстібав штани, косував на ошелешену жінку. Притулилася у ванній до стіни, із жахом спостерігала за суддею.

— Тату! Ти де?! — раптом почули голос Петра.

Людмила від несподіванки сіпнулася, посковзнулася на кахельній підлозі, гепнулася щосили, підхопилася і відчула, як до горла підступає невідворотна нудота. Нахилилася до раковини, не змогла стримати судом, разом з якими назовні виривалися залишки їжі, жовч...

Коли підполковник поліції і поліцейський офіцер Килимівської ОТГ Петро Нечитайло увійшов до ванної кімнати, то побачив, як його турботливий тато у застібнутих штанах і з рушником стоїть поряд із його блідою дружиною, яка знай ригає прямісінько у білосніжну іспанську раковину і все намагається однією рукою відштовхнути рушник, який настирно простягає їй свекор.

– Дякую, тату, що до Люди моєї ставишся, як до рідної дочки, – проварнякав хмільний Петро, коли п'яний у димину суддя сідав за кермо «лексуса», щоби їхати додому, у райцентр.

– Як вона там?

– Малих вклала і лягла. Хай поспить. Завтра – субота, – відповів Петро.

Людмила не спала. Дочекалася, поки захропів чоловік, тихо встала з постелі, пішла до вітальні.

Було над чим подумати! Мала знайти вихід із безвиході, в яку загнав її старий хтивий свекор. Та думати, сидячи каменем, Людмила не вміла ще з тих часів, коли була звичайною шанівською Людкою.

Згадала події чотирнадцятирічної давнини. Мала Шанівка згоріла, Людчині батьки перебралися у велику Килимівку. Школярка Людка сподівалася: вони тут тимчасово. Сім'я обов'язково переїде до міста. Ох же сильно Людка тоді мріяла стати городською! Та виявилось, що Людчина мати замість збирати гроші на переїзд стала збиратися на пологи... Отакий сюрприз на гонористу Людку чекав: батьки їй замість міста малу сестру Анастасію подарували. Стаську! А з малою хіба до того, аби все спочатку у місті починати?..

То тепер Людмила вважає, що вхопила-таки Бога за бороду, а в ті часи здавалося: поява малої Стаськи перекреслює її власне життя. Отоді-то вперше і вхопилася за праску. Зачинилася у своїй кімнатці, знай прасувала свої сукенки-спіднички і все думала, думала: як не здатися, коли у тебе з-під ніг ґрунт іде?! Куди бігти? У чому і кому шукати опори?!

От і сьогодні праска згодилася... Руки працюють, мізки крутяться. Як старого козла втихомирити?... Петрові розповісти? Не повірять, ще й дружину інтриганкою назве! Треба щось інше вигадати!

Задумалася, аж чує: надворі собаки затривожилися – ланцюгами дзвенять, гарчать. Вимкнула праску, глянула на годинник: майже друга ночі.

– Хіба добрі люди у такий час по вулиці швендяють?

Роззирнулася. На дивані Петрове службове спорядження валяється: і пістолет «Форт-17», і газовий балончик, і гумова палиця. Бери, жінко, що в око впаде!

Взяла балончик, сховала в кишеню халата, вийшла на ганок: у мряку, у дощ.

– Кого чорти носять?! – гукнула.

– Люсь! Це я! – почула з вулиці Стасьчин голос. – Швидше відчиняй! Чуеш?!

– Подумай про гімно – ось і воно, – без злоби буркнула Людмила.

Хвіртку відчинила, молодша сестра увірвалася: мокра, розхристана, збуджена.

– Люсь, я труп знайшла! – випалила. – У Шанівці! У саду закопаний!

– Що ти верзеш, мала?!

– Та чесно! Ледь за руку його не взяла! Уявляєш?

– Та-а-ак... – тільки й констатувала Людмила, коли на кухні Стаська вихлюпнула плутану розповідь про чарівну ніч, природні дива, ворожіння, Катерину і мертве тіло посеред здичавілого садка.

Глянула на малу: скинула мокрий одяг, куталася у теплий сестрин халат, гріла долоньки об чашку з гарячим чаєм, насторожено дивилася на старшу сестру.

– Люсь. Що робитимемо? – спитала. – Петра побудимо? Тільки не кажи йому, що я ворожити до Шанівки бігала, бо як мама дізнається...

– Отож-бо! А ти кажеш: буди Петра! Зачекай...

– Люсь, а чого чекати? Однаково доведеться Петрові все розповісти! Він же – головний поліцейський у громаді.

– Та ти шо! Серйозно?! А хто командує головним поліцейським громади?

– Хто?

– Я! – відповіла старша. – Тому дай спочатку подумати...

– Як усе те... апгрейдити? – уточнила Стаська.

Людмила не відповіла. У зв'язку із відсутністю на кухні праски знайшла інший думкоприскорювальний пристрій: терла кухонним рушником і без того сухий таріль, дивилася крізь нього. Врешті відклала.

– Так зробимо, – постановила. – Ти у Шанівці не була. Збиралася, але потім забігла до мене і залишилася... допомогти постільну білизну і дитячі речі прасувати! – Людмила говорила і прозівала. – І взагалі... Поживеш трохи у мене!

– Нащо?

– Треба, Стасю!

– Кому?

– Мені! – Людмила уявила роздратовану пику свекра, який настовхується на Стаську у синовій оселі.

– Прикалуєшся? Хоч розкажи, у чому фішка!

– Підростеш, я тобі таке розкажу... Вуха у трубку скрутяться!

– Я вже доросла!

– Та бачу! Ворожити на кого збиралася? Хто такий?

– Люсь! Не порушуй мого особистого простору!

– Серйозно?! Твій простір, дідько, рятувати треба! Бо як хтось дізнається, що ти тиняєшся по чужих обійстях у Шанівці, так усе пригадають: і як у когось курку вкрали, і як комусь кролів потруїли, і як під паркан сміття підкинули. І поліція почне допитувати.

– Так я не одна там була! З Уляною!

– Дзвони їй. Хай бреше, що увесь вечір вдома тирлувалася, аж поки спати не лягла. І сама... Йди у вітальню, вкладайся вже на дивані.

– Та не засну! І хто Петрові про мертву людину скаже?

– Я скажу.

– А ти звідки дізналася?

– А я... – Людмила задумалася. – Сон побачила!

– Люсь! А давай краще скажемо, що мені наснилося!

Людмила на мить задумалася. Кивнула.

– Тільки щоби про Катерину – ані пари з вуст, – наказала.

– Чому?

– Тобі однієї халепи мало? Хочеш одразу дві?! – відповіла старша.

Петро не одразу прокинувся. Людмилі довелося сіпати чоловіка кілька хвилин, перш ніж врешті очі продер. Сів на постелі, примружився: що за делегація?! Біля ліжка дружина стоїть, а з-за її спини Стаська визирає.

– Вставай, Петю! Їхати треба, – чує жінчин голос. – У Шанівці... труп об'явився.

– Хто об'явився?! – Петро ще спав із розплющеними очима.

– Труп, кажу! Чи ти геть оглух?

Петро на дружину вирячився: хто, хто?!

– А... що тут мала робить? – на Стаську кивнув.

– От прям це зараз – головне з найголовніших, мать твою! – психонула Людмила. – Я Стасю гукнула! Щоби допомогла мені!

– Нащо тобі допомога?

– А ти не бачив, як учора ввечері у мене це... здоров'я похитнулося у поганий бік? Блювала у ванній, аж кишки потюпалися! Може, у мене вже цей... коронавірус! А випраного – гора! – завелася, аж ногою тупнула. – Петю, годі дурні запитання ставити! Чи не чув? Кажу: у Шанівці на покинутому обійсті труп лежить!

Петро вирячився на дружину ошелешено: справді? Людмила зі Стаською – на нього з надією: вже дій, поліції!

– Котра година? – Петро ім.

– Та ж мать твою! – Людмила спересердя – лясь себе по стегнах. – Шоста скоро! Вмивайся, до Шанівки тре їхати!

– Бо там труп?

– Точно!

– Так от тепер питання! – Петро остаточно прокинувся. – А звідки ти, Людо, посеред ночі дізналася, що у Шанівці нині хтось когось убив?

– Та не нині! Колись! – Стаська йому. – Труп старий!

– А ти тут взагалі до чого? – Петро на малу здивовано.

– Сон бачила! – Стаська бреше.

Людмила підспівує:

– Дуже страшний сон! Сам жах! Ніби на покинутому обійсті, біля якого горіх росте, посеред дерев мертвяк лежить...

– Так! У ямі! – Стаська вклинюється. – А земля просіла, і руку вже видно. Самі кістки! Це ж значить, що давно лежить, так?

Стаська замовкла. Дивиться на Петра зі сподіванням. Петро з постелі встав. По спальні у самих трусах і майці ходить – туди-сюди, туди-сюди. Врешті зупинився. Уп'явся у Людмилу і Стаську недовірливим поглядом.

– Одного втямити не можу! Так кому з вас, дівки, аж такий страшний сон приснився, що ви мені навіть виспатися не дали?!

Сестри презирнулися. Стаська вже рота відкрила, щоби запевнити Петра: мені!

– Обом! – ляпнула Людмила. Говорила і прозрівала. – У тому-то й справа, Петюню! Це ж щось моторошне! Спочатку дощ увесь день у землю стукає, а всі кажуть: Шанівка – суха, наче їй пороблено. Потім під вечір я ригати починаю, а раніше ж – ніколи! Навіть коли одночасно двох пацанів дев'ять місяців носила! Щось тут не так, думаю. Кличу Стасю на поміч, оце ми пів ночі прасуємо, як ті дурні, під ранок засинаємо, а потім – трах! Просинаємося одночасно від жаху, бо бачимо один і той самий сон... – Людмила замовкла, бо поки говорила, вже й сама повірила у непересічний збіг обставин, які перерахувала тільки-но.

– ...Що у Шанівці – труп! – закінчила оповідь Стаська.

– Тре перевірити, бо не матимемо спокою, – додала Людмила.

Петро довго мовчав. Потім маківку почухав:

– А малих на кого?

Людмила зірвалася, подає Петрові штани, сорочку:

– Я мамі вже зателефонувала. Зараз прибіжить. Побуде з малими, а потім до садка їх закине, якщо ми раптом затримаємося.

Петро на сестер із здивуванням глянув:

– Ви обидві зібралися зі мною до Шанівки їхати?

– Та ми нанівець зійдемо від хвилювання, якщо отут на тебе чекатимемо! – Людмила не стоїть. Вже дістала собі з шафи светрик, джинси. – Та й маємо показати тобі місце, де ми те мертве тіло побачили. Так, Стасю?

* * *

Шанівці помітили поліцейський «приус» ще на під'їзді до села, тому хоч Петро і сподівався по-тихому перевірити дурні бабські сни, нічого з того не вийшло.

– Проводжу профілактичні заходи по запобіганню злочинів! – бовкнув бабі Аді перше, що сплило на думку, коли та вийшла зі свого двору на вулицю.

– А я думала, по мою душу... – прошамкала стара поліцейському услід. На подвір'я не повернулася. Стояла біля хвіртки, спостерігала за Петром.

Поліцейський офіцер Килимівської сільської ОТГ Петро Нечитайло залишив службову автівку посеред живої шанівської вулиці, подерся провулком на пагорб за балку, до покинутих обійсть. Людмила і Стаська – за ним. «Невже Стасьці не привиділося зі страху? Невже реально мертву людину знайдемо?» – думала старша. «Хоч би ніхто за ніч не відкопав труп, не переховав у іншому місці, бо подумують, що брешу!» – бідкалася молодша.

– Ма...тері твій ковінька! – мовив Петро, коли посеред здичавілого саду у ямі побачив білі кістки людської руки. До Людмили і Стаськи обернувся. – Оце ви утнули!

– Ми? – Людмила.

– А ми при чому? – Стаська.

– Біжи до машини, – наказав Петро Стасьці. – У багажнику стрічка смугаста є. Неси скоріше, обгородимо місце злочину!

Стаська побігла до «п'юса». Петро підхопив із землі міцну палицю, обережно розгріб сміття у ямі, придивився: упереміш із землею – залишки одягу, малі кістки п'ястя, зап'ястя, фаланг, і більші – променева, ліктьова. Дідько! Дістав мобільний, обернувся до дружини, яка ошелешено тупцювала за п'ять метрів від страшноі ями.

– У район тре доповісти, – сказав. – І що я керівництву скажу? Що моя дружина і її сестра уві сні труп побачили?!

– Скажи: отримав анонімний сигнал від громадян. Майже не збрешеш! Ми зі Стаською – теж громадяни, але краще не вплутуй нас, Петю. Добре?

– Та ясно, що не вплутуватиму, – Петро зітхнув. – Зараз до райуправління подзвоню, місце злочину виокремлю смугастою стрічкою, а потім доведеться слідчо-оперативну групу чекати.

– Не біда! Ми зі Стаською пішки до Килимівки дістанемося.

– Краще допоможіть, Людо! – попросив підполковник поліції.

– Звичайно, Петю! Що робити?

– Труп давнішній. Багато років тут пролежав, тому треба поговорити з шанівцями, які тут давно живуть. Може, хтось і згадає якісь події незвичайні. І ти ж сама – шанівська, Людо! Походи поміж люди, попитай... І Стаська хай попитає. Вам більше, ніж мені, розкажуть.

– Ми попитаємо, але то дохлий номер! – відповіла Людмила гірко. – Не лишилося у Шанівці шанівських, Петю, самі ДНК.

Шанівка вперто відмовлялася помирати. Трималася за фетиші, курганом нагадувала: люди тут жили з давніх-давен, то хай би і далі...

Початок нового тисячоліття у колись великому селі відмітився розваленим корівником, постаментом від пам'ятника і десятками порожніх покинутих людьми обійсть. Здавалося, ось він, кінець. Помруть останні старі баби і – фініта! Та розпайована земля не відпускала: хтось пропив свій пай, хтось здав в оренду, хтось продав за безцінь через підставні договори і тіньові схеми, а хтось повернувся, щоби дати раду своєму гектару, двом, десяти. А хтось і не покидав села! Задихала Шанівка. Запрацювала.

Та розпайована земля кликала до себе не тільки трударів. Багаті теж захотіли землі, та не за законом і не клаптик – всю і задарма! Нічим не гребували. Чотирнадцять років тому

вистачило інтриг і підлості лише одного зухвальця, Івана Залусківського, щоби мала Шанівка вигоріла вщент. Ох і чорна та біда була... Хто із шанівців не помер і не загинув, ті виїхали – до сусідньої Килимівки, до міста. Вже цього разу, здавалося, не відродитися Шанівці. Та вистачило сили лише однієї згорьованої дівчинки, щоби село знову захотіло жити: дитина, яка втратила у тій біді всіх, кого любила, стала з дня у день збирати каміння на його спорожнілій вулиці.

– Люди, ви чули? – пліткували шанівські баби, які перебралися до Килимівки. – Кажуть, мала Катька Кохан, яка за селом у мазанці ворожки оселилася, шанівську вулицю розчищає. А дружина Залусківського Алка і вдова Раїса, яка чоловіка і сина поховала, їй допомагають. І от нащо те все, га?! Хіба Шанівку відродити? Та нізачо!

За рік після пожежі у вигорілій Шанівці лишилася одна людина: удова Раїса.

– Отепер вже кінець селу, – казали люди. – Раїсу поховавемо, і крапка.

Раїса все не помирала, довгих вісім років лишалася єдиною жителькою Шанівки.

Все змінилося у 2014-му, коли переселенці з Донбасу розтеклися країною у пошуках місць, де можна розпочати життя наново. До Шанівки тоді приїхали шість родин, та за рік лишилися дві: Поліщуки і Козлови. Артем і Неля Поліщуки мали 60 років на двох і маленьку донечку, виявилися кмітливими і нелінивими. За все бралися: і городину пробували вирощувати, і сири робити, і кекси пекти, і халати для медиків шити. Інтелігентні інженери Віра і Борис Козлови мали по 60 років на кожного, стару іномарку і кота Черчилля, якого вивезли з Горлівки.

У 2017-му ще дві порожні шанівські хати окупували приїжджі. Не донецькі. Бозна-звідки! Перекотиполе. В одній хаті розмістила свій табір багатодітна мати-одиначка Валька Шамрай. Звідки приїхала? Де блукала? Нащо виводок бідних дітей за собою по всій країні тягала? Хтозна! У другій поселилася стара баба Ада. Біографії своєї не приховувала. Шамкала беззубим ротом, розповідала:

– Ада я лише для своїх. У паспорті записано: Аделаїда. Де раніше жила? У тюрмі. Останній раз на п'ятнадцять років сіла, бо чоловіка зарізала! Та не лякайтеся! Не чужого. Свого. Я тоді саме тільки вийшла на волю...

За два роки, у 2019-му, ще одне шанівське обійстя ожило – киянка Оля Торбенко, спортивна жінка за п'ятдесят, разом із тридцятирічним сином Ярославом вирішили купити у селі хату, відремонтувати її власноруч і влаштувати мініготель для любителів зеленого туризму.

– Трясця матері! Це ж що виходить?! Що у Шанівці селян уже нема, якщо бідну Раїсу не рахувати? Лише донецькі, неблагополучні і кияни? – здивувався голова Килимівської

сільради Косюк, продивляючись перелік нових шанівських житців. – ДНК якесь!

Вислів прижився. Про шанівців тепер тільки так і казали: ДНК! Донецькі, неблагополучні і кияни. Кияни були у меншості. Рулювали донецькі, бо відмовлялися почуватися тут чужими і тимчасовими. Одного дня Артем Поліщук зібрав житців Шанівки біля постаменту, на який чиясь добра рука прилаштувала велику фаянсову вазу для квітів, запропонував:

– Люди, давайте я старостою села попрацюю. Зараз же проголосуємо, складемо протокол і я відвезу його до Килимівки, у сільраду.

– Артемчику, а воно нам треба? – спитала баба Ада.

– Шанівку вже до складу Килимівської сільської ОТГ включили, а нас ніхто і не спитав. Завтра нам електрику відріжуть! Чи газ! Скажуть: ви нерентабельні! Шукайте собі інше місце на життя чи паліть свічки, а грійтеся дровами.

– А я на власні очі бачила, як хтось із килимівських сміття біля шанівських хат викидає! – додала Валька Шамрай. – За крайньою хатою скоро справжнє сміттєзвалище виросте.

– І про субсидії нас ніхто не питав, – сказала Віра Козлова.

– Нас узагалі ніхто і ні про що не питає. І хіба це справедливо? – додала Неля Поліщук. – Наче нас нема!

– А ми, до речі, громадяни України і маємо право кожний на два гектари землі, – нагадав Артем. – Ви в курсі, чиї землі навколо Шанівки, чи є вільні і коли нам землю виділять? Не знаєте?! Воно й зрозуміло! Бо хтось має у тій ОТГ за наші права дерти горлянку! Так я візьмуся за це!

Вранці 21 березня Артем Поліщук якраз і збирався до Килимівки у справах малої Шанівки. Несподівана поява поліцейського з ріднею порушувала плани, бо Петро Нечитайло наказав старості «попрацювати з місцевим населенням, аби під ногами не крутилося і дурними запитаннями не відволікало».

– Хоч мені скажи, що сталося, – попросив Артем.

– Вбивство...

– Вбивство? Нефартовий день для Петра, – мовив Тарас Гордієнко, молодший син підприємці Тамари. Приїхав того ранку до Шанівки на переробленій під ручне керування напіввантажній «Toyota ProAce City Verso Long», побачив практично усе населення села

біля постаменту і навіть припустив: бунтуєте?..

– Тарасе, якщо ти товар до кіоску привіз, то зараз не зможу його прийняти, – відказав йому Поліщук, який, крім усього іншого, тричі на тиждень не тільки торгував у Тамарчиному кіоску, а й зробив там громадську приймальню.

– Та ні! Я не з товаром. Інше діло є. – Тарас роззирнувся, побачив Петра Нечитайла на пагорбі біля покинутого обійстя, огороженого смугастою біло-червоною стрічкою: поліцейський офіцер тупцював під горіхом, жваво щось пояснював комусь у мобільний.

– Мені би з Петром побалакати, – додав.

– Не зараз! – відповів Артем.

– А з Людкою можу? Петро ж з дружиною приїхав?

– Тут вона десь...

Староста роззирнувся, та замість дружини Нечитайла наштовхнувся поглядом на збуджені сяючі очі її молодшої сестри: посеред вулиці Стаська Поливанова товклася разом із Уляною, старшою дочкою неблагополучної Шамраїхи, прислухалася до розмови старости з Тарасом. І таки все чисто чула, бо раптом рвучко випростала руку, як школярка на уроці, що дуже хоче, аби її помітили.

– Я знаю, де Люся! – вигукнула.

І вже йде до чоловіків. Старости Поліщука наче не бачить, з Тараса очей не зводить.

– Ходімо, Тарасе! Проведу тебе, – сказала аж надто голосно, ніби намагалася приховати хвилювання під покривом упевненості.

Тарас глянув на дівча здивовано: хто така? Погляд із викликом, волосся рожево-фіолетове на всі боки стирчить, з-під розстебнутого дощовика пуп видно, бо короткий топ лиш груди прикриває – вже доросла? А шкіра така чиста-оксамитова, очі наївні. Ще дитина.

– Я Анастасія! Люсіна молодша сестра, – Стаська читала Тарасові думки. – Ми теж із шанівських. Як і ви! Моя Люся з твоїм старшим братом Сергієм колись...

– Дружили?

– Типу того.

Тарас усміхнувся:

– Показуй, де тут твоя сестра, Анастасіє.

– Стася! Мене всі Стасею звуть. Але мені більше подобається так, як ти кажеш: Анастасія.

Шанівською вулицею Стаська закрокувала поряд із Тарасом. Все косувала на хлопця, наче вимірювала відстань між ними, бо боялася випадково торкнутися його руки. Не витримала градусу емоцій, швидко озирнулася до Улянки, усміхнулася їй так щасливо і задьористо – аж усі квіти по всьому світові від тої посмішки розцвіли. До Тараса повернулася.

– Он у ту хату Люся зайшла! – вказала на акуратне причепурене обійстя.

Людмила від усього серця хотіла допомогти чоловікові, але собі – більше, тому й Петрове завдання побалакати з шанівцями виконала з урахуванням власних інтересів. Перекинулася кількома словами з ДНК, із подивом з'ясувала: виявляється, давня її шанівська подружка Катерина вже не перший рік живе не у мазанці за селом, а у Шанівці, у хаті удови Раіси.

– Так це ж мені підходить!

Роззирнулася похапцем, наче сеї ж миті мала уздріти Катерину біля постаменту, де зібралися люди. Аж ні – не видно! І вже цікавість Людмилу бере, бо сто років не бачила подругу. Якою стала?

– Не проблема! Сама до неї піду. Корона з мене не впаде!

Рішучо подалася до Раісиної хати, на подвір'я зайшла, зупинилася, аби дух перевести і запитання сформулювати, бо мала якось випитати у Катерини про її нічні походи.

– Хіба це головне?! – раптом призналася собі.

Двір уважніше оглянула, аж жажнулася: геть нічого не змінилося на знайомому з дитинства сусідському подвір'ї! Тут колись малою гралася з Сашком, Людмилчин тато разом із Сашковим татом дядьком Романом разом колупалися у старому їхньому «жигулі», а Людмилчина мати разом із Сашковою матір'ю тіткою Раісою ліпили вареники на всю компанію. І співали.

Спогади накрили: Сашко загинув, дядько Роман згорів, а потім і рідне село. Їм із Катюкою тоді по скільки було? Тринадцять? Чотирнадцять? Як Стасьці нині! Людці пощастило: з батьками лишилася, життя склалося, а Катюка... Тій – особливі дари, бо ж нічого не буває

безплатного. Людмила тепер це точно знає.

Тільки подумала, аж бачить: з-за хати на подвір'я молода жінка йде.

– Катя? – роздивлялася, не приховуючи цікавості. – Катю, ти?

Катерина зупинилася. Дивилася на Людмилу ошелешено, наче інше своє життя згадувала. Та така... гарна стала! Тоненька, наче травинка, коси густі-хвилясті – аж розкіш, лице як з ікони, коли все є на тому лиці – і шкіра матово-молочна, і ніс витончений, і брови виразні, і вуста, та всю увагу забирають на себе невимовно сумні світлі очі. Та така, дідько, молода! Наче й не двадцять вісім – вісімнадцять! «Я б подивилася на неї, коли б вона двійню виносила!» – подумки психонула Людмила. Вище підсмикнула джинси на дебелий дупці.

– Ти красивою стала! Чесно! А мене не впізнала? – спитала обережно. Напружилася: ще пам'ятала останню зустріч із подругою після пожежі у Шанівці. «Прощавай», – сказала тоді Катерина, зачинивши перед носом подружки двері.

– Упізнала, – м'яко усміхнулася Катерина. – І чогось захотілося гукнути: Людка! Як колись.

Людмила так зраділа неочікуваній Катерининій привітності, аж видихнула з полегшенням:

– Ото біда! Хочеш казати «Людка», то й кажи! Чи ми чужі? Все дитинство – нерозлучні були.

– А ти... чого тут? – спитала Катерина.

– А ти не знаєш? У вас тут – надзвичайна подія!

– Не виходила сьогодні з двору. Тітці Раїсі геть погано. Я вночі навіть для неї одну траву відшукати намагалася, та все марно. Значить, до похорону слід готуватися.

Людмила пожвавішала, наче новина про те, що бідолашній Раїсі недовго залишилося, неабияк тішила.

– Так ти усе ясно бачиш, Катю! Аж страх бере!

– Не бійся, Людко.

– От легко тобі казати! А я боюся! Так сильно боюся, аж ригаю іноді! Чесно!

– І чого боїшся?

– Один козел примушує мене до цього... Коротше кажучи, щоби я з ним трахалася. І він до дідька впливовий: просто так послати його під три чорти не вийде. А в мене ж – сім'я! Чоловік, сини. Та й, якщо вже чесно, гидую я зі старим! Допоможи, подружко!

– Усім допомагаю, чим можу.

– Оце гарно! Оце діло!

Людмила заметушилася, стрільнула очима: нікого поблизу нема?

– Чуеш, Катю! А давай до хати зайдемо, бо щось я... ніби замерзла! – збрехала.

На чепурній кухні швидко дістала клаптик старої квитанції за газ, що завалюлася у кишені, ручку.

– Я тобі на папері прізвище і посаду покидька напишу, а ти... наворожи, щоби те падло вже... сконало.

– Людко! Не займаюся я таким!

– Добре! Хай живе, але щоби посаду втратив. Бо при посаді він і з інвалідного візка мене тероризуватиме. А от коли дадуть копняка під зад, отоді я йому все пригадаю!

Людмила швидко написала прізвище і посаду свекра, поклала папірчик на стіл, насторожено глянула на Катерину: стояла біля столу, закинула голову ввверх, очима – у стелю так, наче й немає зовсім стелі, лиш небеса. А Катеринині думки, як і очі, туди і спрямовані, до небес. «Чи вже ворожить?» – Людмила напружилася. Підсунула папірчик ближче до Катерини.

– Кать, чуеш! Я ж – не на халяву! – прошепотіла. – Гроші заплачу, як тільки цей... результат буде.

Катерина повернулася до Людмили і раптом усміхнулася так незрозуміло і дивно: хоч як нагороду розцінюй, хоч як ляпас.

– Та чесно! – запевнила Людмила.

Вже хотіла додати, що може сьогодні ж змотатися додому, у Килимівку, по аванс, та знадвору хтось застукав у хвіртку.

– Люсь! Ти тут? – почула голос Стаськи.

* * *

Стаська не наважилася заходити на подвір'я, біля якого вони з Улянкою опинилися напередодні вночі. Стовбичила на вулиці, заглядала у двір через невисокий паркан. Усміхалася: диво таки сталося! Хоч і не вдалося поворожити вночі, результат отримала. Не тільки привернула увагу Тараса, а й поспілкувалася з ним. Хіба він після цього Стаську забуде?.. Та це ж геть неможливо!

Витягнула шию: цікаво, про що хлопець із Люсею говоритиме?..

Тарас чекав на сільрадівську юристку посеред двору. Роззирався, крутив у руці ключі від «тойоти». Людмила не одразу вийшла, здивовано знизала плечима, побачивши Тараса: а ти тут якого біса?

– Тут же колись Сашко жив, так? Мій Серьога з ним товаришував... – раптом мовив Тарас.

– Ми усі тут колись жили, тільки ти тоді геть малим був, – відповіла Людмила.

– Не таким уже й малим! У перший клас пішов, коли Шанівка згоріла.

Людмила око примружила, глянула на Тараса з досадою: від такого важливого діла відірвав, трясця матері!

– Тарасе! Ти отут нащо?! – гукнула сердито. – Спогадами ділитися?

Тарас головою мотнув: аби ж!

– Ходи ближче, – відповів. Коли Людмила підійшла, мовив тихо: – Мамка мене до Петра послала, та він нині – як іноді мобільний зв'язок у Килимівці – недоступний. Оце рішив тобі все розповісти.

Людмила відчула, як руки, ноги, хребет і навіть язик у роті стали холодними.

– З малими щось? – прошепотіла.

– Та ні! З цим... Із суддею! Свекром твоім.

Людмила вухам не повірила! Зиркнула на Тараса з підозрою, думки метушаться. Та хіба? Вона онде тільки-но... старому пердуну фатальних проблем замовила, а вони на нього вже і звалилися?.. Невже помер?! Оце була би радість!

– Що з ним? – мовила обережно.

– Під ранок на об'їзній неподалік райцентру знайшли його «лексус» пом'ятий. І чоловіка збитого.

– Свекра хтось збив? – заплуталася Людмила.

– Ніхто його не збивав. Суддівський «лексус» збив дядька. Його до лікарні доправили. А суддю знайти не можуть. Дзвонять йому, але він не відповідає. Оце все мамка і звеліла Петрові переказати.

– А мамка твоя звідки дізналася?

– З району їй хтось подзвонив. З поліції. Попросили Петра попередити по-тихому. Типу – не дзвонити, а особисто з ним поспілкуватися. Мамка – до вас, а ви з Петром вже на Шанівку дременули.

– Гім-мно собаче... – прошепотіла Людмила. – Оце ми діждали «радості»...

– Реально нефартовий день для Петра.

Людмила глянула на Тараса насторожено.

– Не кажи ж нікому!

– До вечора однаково всі знатимуть. Особливо якщо той дядько помре.

Людмила завмерла, дивилася крізь Тараса. «Катька, певно, вже знала про свекра, коли я прийшла, – плігали думки. – І хіба я тепер маю їй платити? Чи заплатити, аби вона добила своїми ворожіннями покидька, де б він зараз не був? Чи таки не платити? Ой... Оце мені е над чим думати...»

– А куди ж старий... подівся? – ледь не ляпнула «козел», та вчасно відкоригувала фразу.

Відповіді не чекала. Зірвалася: швидко йшла з двору. Вискочила на вулицю, смикнула молодшу сестру: зі мною ходи! Не бачила, як Стаську на шмаття рве: за Людкою йде, до обійстя озирється, щоби на Тараса ще хоч раз глянути. Він чому на відьминому подвір'ї залишився?

* * *

Тарас впустив ключі від «тойоти». Вже збирався йти з чужого обійстя за сільрадівською юристкою услід, крутонув на пальці кільце з ключами, кільце зірвалося з пальця, ключі – дзень! І відлетіли до ганку.

«Добре, що ніхто не бачить», – подумав. Не любив на людях демонструвати рухи, які ще давалися йому важко. Ходив без кульгання. Ніхто б і не здогадався, що на протезі. А от присісти не міг. І нахилитися без напруги ще не навчився.

Ступив крок до ганку і побачив у отворі прочинених дверей дівчину: тоненьку, сумнооку... «Хіба у Сашка була сестра?..» – спробував пригадати.

Дівчина усміхнулася, легко спустилася з ганку, підняла ключі. Простягнула їх Тарасові. Знітився чогось, ключі взяв, та все не міг відірвати очей від незнайомки. Війнула косами – і нема. Не встиг навіть «дякую» сказати. Хто така?..

Петро Нечитайло страшенно хотів спати. Тупцював біля ями, яка вже давненько стала могилою невідомій людині, мріяв тільки про одне: хоч би швидше до місця злочину дісталася слідчо-оперативна група з району. Він членам СОГ картину докладно опише, бо у Петра – все по полицках. Про те, що учора до ночі пиячив із татом-суддею, не скаже. І про те, що уклався ближче до півночі, а висмикнули із постелі ще до шостої. Отак почне: о 6:40 ранку – отримав анонімний сигнал про закопане людське тіло, одразу відреагував, тобто виїхав на місце ймовірного злочину. 6:50 – в'їхав у Шанівку. 7:00 – вже був у садку, де анонімний сигнал підтвердився, бо Петро знайшов несвіже мертве тіло. 7:20 – зателефонував до райвідділу, повідомив про злочин. Огородив місце злочину смугастою стрічкою і власною персоною забезпечив недопущення до нього сторонніх осіб. Паралельно з допомогою свідомих громадян з числа власної родини провів ретельне опитування місцевого населення для отримання інформації, яка могла би допомогти слідству. І от тепер... Дві години поспіль, бо на годиннику вже дев'ята ранку, геть нічого не робить, а лише все чекає і чекає на ту СОГ, а вона наче не на авто, а на кривій коняці сюди іде-іде, бо ніяк доїхати не може!

– Дідько, а звідки я анонімний сигнал отримав? – згадав про проблему. За усією тією метушнею забув про головне. Забігав навколо ями. – Думай, Петре, думай!

А воно – не думається! Психонув: та ма-атері твій ковінька! Аж бачить: розбитим новим асфальтом до Шанівки слідчо-оперативна група на бусику наближається.

– Хіба не засідка?! Не могли десь на півдорозі зламатися? – ще більше психонув. – І що тепер робити? Нащо я жінку послухав?! Йолоп! Захотів він розвіяти дружинині страхи!

І вже зібрався кричати: Людо! Людо, скоріш сюди! А дружина сама до нього чеше: ракета, не дружина. Очі блищать, щоки горять. Він їй:

– Он вже, бачиш?! Їдуть! І що казати? Хто той анонім? Звідки він, холера, взагалі взявся!

– Та придумай щось! Хіба до того? – Людмила йому.

– Стиць, Людо! А до чого? У нас цього ранку з'явилася більш важлива справа?!

– Петю! Тільки спокійно, – жінка раптом відчула величезну свою значущість навіть у масштабах Всесвіту. – Я – з тобою!

Петро вирячився на дружину ошелешено.

– Мені мало полегшати?

– Знаеш що, Петю! Якби мій тато розбив свого старого «жигуля» об чужу людину і та людина отримала тяжкі ушкодження, а сам тато пропав би... Я би раділа від того, що ти поряд.

– Твій тато... устряг у халепу?

– Мій? Твій, Петю!

– У мого тата немає «жигуля»!

– Тому розбив, що мав: «лексус»! І збив якогось дядька! Чи не так? Чекай! Дядька збив «лексус», а де твій тато – ніхто не знає. Кажись, так... Дядька знайшли, «лексус» є, а твого тата – немає! Йому дзвонили, та він не відповідає. Оце все тобі попросили переказати особисто.

– Хто?..

– Певно, твої колеги з району, – Людмила замовкла на мить, усміхнулася приголомшеному чоловікові. – І от скажи тепер! Хіба ти не радий, що я – з тобою?!

Петро смикнувся. Кинув зацькований погляд у бік бусика зі СОГ, який невідворотно наближався, заметушився, дістаючи з кишені мобільний.

– Аж всираюся, такий радий! І вже помовч, Людо! Татові дзвонитиму!

– Петю, не забув? Твій тато від нас учора п'яним поїхав! За кермом!

Петро опустил руку з мобільним, зиркнув на дружину розгублено: що робити?..

– Маємо швидко домовитися! – вже рулювала дружина. – Ви вчора не пили! Зрозумів? Бо твій тато і тебе за собою услід на лаву підсудних потягне!

– Добре! Не пили! – Петро дмухнув на дружину. – Від мене не тхне?

– Та е... – Людмила – по кишнях. Дістала м'ятну цукерку. – На! Тільки ж смочки, не ковтай! І скажи «спасибі», що сільрада вирішила стати ближчою до людей, тому в коридорі для відвідувачів вазочку з цукерками поставили.

– Людо, якщо з татом щось сталося...

– Петю, геть не про те ти зараз думаєш! Тебе одразу спитають: куди Георгій Іванович від вас поїхав?

– Додому?

– Ні!

– А куди?

– Ми не знаємо. Він нам не доповідає. Ми не в курсі. Поїхав тверезий у невідомому напрямку. Запам'ятав?

– Та не дзижчи! Запам'ятав! Дідько! Але якщо з татом щось станеться... – Петро знову вхопив мобільний, набрав номер судді, одночасно питає: – І про аноніма того незрозуміло, що казати!

– От дався він тобі! Скажи, повідомив, що нетутешні покидьки призвичаїлися біля Шанівки сміття викидати, а ти їх підстерегти хотів, бо ти – за екологію і довкілля. Натомість на мертвяка натрапив.

– Нормальна версія! – кивнув Петро. Тримав мобільний біля вуха, прислухався до довгих гудків. – І анонім не потрібний! Мені ДНК про чуже сміття вже дірку в голові прогризли. От і скажу... – Петро раптом почув, як на іншому кінці дроту припинилися гудки. Напружився. – Тату?... – мовив обережно.

Людмила витріщила очі: живий?

– Сину, ти? – почули у слухавці млявий, ніби спросоння, голос судді. – Якого біса так рано дзвониш? Робити нема чого?! У мене субота, Петре! Все! Відбій!

– Тату, прошу! Не клади слухавку! Чуєш?! – Петро так розхвилювався, ледь м'ятною цукеркою не вдавився. – Що з тобою сталося? Ти де?..

Якби голова районного суду Георгій Іванович Нечитайло раптом увірував у невідворотність

покарання і втямив, що за співпрацю із неупередженим об'єктивним слідством зможе отримати менший строк, він неодмінно розповів би правду. Як вчора близько півночі, п'яний мов свиня, за кермом свого «лексуса» виїхав із Килимівки, де трохи невдало погостював у сина, бо не зміг покористуватися невісткою, тому роздратувався і вирішив їхати не додому, у райцентр, де у триповерхових хоромах дотлівала від самотності його стара суха дружина, а до одного цікавого генделика з лазнею на об'їзній. Хазяйка того генделика була не тільки молода й ловка, а й недвозначно практична: за триста гривень окремим впливовим гостям дозволяла робити з собою всяке, та лише п'ять хвилин, задля чого тягала за собою справжній пісочний годинничок. Спливли п'ять хвилин – знову давай їй триста гривень. Отаке стерво! Аж завжди цікаво, скільки разів по триста вона витримає, і, кажуть, дехто пробував з'ясувати, та завжди чоловіки першими здавалися, а тій пані – хоч би що!

Та того вечора до цікавого генделика з лазнею Георгій Іванович не доїхав. Вже повернувшись на об'їзну, додав швидкості, бо чому би не мчати на максимумі, коли траса порожня. Розігнався до двохсот, аж уявив, що він – не старий суддя Нечитайло, а оцей стрімкий потужний «лексус».

– А на тобі, корово ти невдячна! На! – тиснув на газ, кричав не лише конкретній Людці, яка так безславно обригалася у ту мить, коли мала задовольнити сексуальні потреби свекра, а всім жінкам!

– На! На! – горлав і трахав уже не всіх жінок, а увесь білий світ.

Де вже тут побачити дядька, який бреде узбіччям? Бідаха вижив лише тому, що за хвилину до того, як автівка скосила його, суддя прибрав з педалі газу ногу, бо її судомами звело. «Лексус» уповільнив хід... Бах: пом'ята автівка на узбіччі, нерухомий дядько на дорозі. І вишенька на торті: неушкоджений п'яний суддя за кермом мордюкою у подушку безпеки.

Сказати «миттєво протверезів» – нічого не сказати. Нечитайло старший не просто протверезів, а й абсолютно чітко побачив своє майбутнє: тюрма, нелюдські страждання, скоро смерть! Мав уже зараз щось робити, аби забезпечити альтернативу. А що?! Заметушився-засіпався, не полишаючи водійського місця: вихопив із бардачка паперові салфетки, витирав ними кермо, подушку безпеки, передню панель, дверні ручки, хоч і розумів, що все те – повна дурня! Все косував на нерухомого дядька. Вимкнув фари, вискочив з автівки: куди бігти? Ліворуч об'їзною до райцентру шлях веде, праворуч за сорок кілометрів Килимівка, син, клята невістка – всі біди через неї.

– Може, тіло сховати? – промайнула найдурніша з думок. Підбіг до нерухомого тіла, вхопив дядька за руки... А ти Боже! Дядько важкий, з місця його не зрушити, а руки суддівські тепер – всі у крові жертви.

– Зараза! Зараза! – закривавлені руки об піджак витирає, роззирається. Що робити?

– Син допоможе! Хай тільки спробує не допомогти! – покинув автівку, побіг, як міг, порожньою трасою у бік Килимівки.

Скоро знесилився. Зупинився. Руки трусилися. Ледь дістав із кишені мобільний, і вже зібрався мобілізувати собі на допомогу Петра, та побачив на екрані пропущений дзвінок від давнішнього приятеля Івана Залусківського. Колись і дня не минало, щоби не зідзвонювалися. Дружба в минулому, але й ворогами нібито ще не стали. План виник миттєво. Лиш набирив Івана, вже знав, що казати.

– Вчасно нагадав про себе, Іване! Серйозна розмова е! Невідкладна, – голос твердий-суворий. – Ти де е? – спитав, бо Залусківський наплодив нерухомості по всьому району: у Килимівці хату мав, у райцентрі, навіть у малій Шанівці, а між райцентром і Килимівкою у лісі ще й двоповерхову дерев'яну халабуду на 200 квадратних метрів побудував, яку скромно називав мисливським будиночком.

– У мисливському будиночку, – підтвердив Іван відчайдушні суддівські сподівання. – Заїдеш? – запитав.

– Краще сам заїдь по мене! – суддя відновив дихання, знову сунувся подалі від місця ДТП. – Повір – це у твоїх інтересах.

– Куди заїхати? – без ентузіазму запитав Залусківський.

Нечитайло вдивився у темний шлях попереду: ліс, чорнота, тільки на узбіччі білборд «Бережіть ліс».

– На об'їзній білборд дурний про ліс знаєш? Біля нього чекатиму! І давай без запитань! Їдь уже швидко, бо справа термінова! – не дав Іванові змоги відповісти, відрубав зв'язок.

– Бережіть... Бережіть... Бережіть... – знай бурмотів, чекаючи Залусківського, як останню надію.

– Оце ти, Жоро, мене підставляєш! – Залусківський навіть не намагався приховати обурення. Всякого бувало у їхньому житті, не пацани давно, обом – за шістдесят! Не раз допомагали один одному обійти закон чи мати від нього особистий зиск, але щоби робити приятеля співучасником свого косяка – такого ще не бувало!

Якби ж Іван наперед знав, нащо пхається поночі на об'їзну! Побачив суддю без «лексуса»: тупцював на своїх двох, як проста людина, під «Бережіть ліс». Костюм пожмаканий, піджак і руки у крові! Ускочив в автівку Залусківського, наказав: жени до свого мисливського

будиночка, там усе розповім. Але й у файному зрубі, що заховався посеред лісу далеченько і від об'їзної взагалі, і від місця нічної пригоди конкретно, спочатку заковтнув дозу горілки, виматюкався так брудно, що навіть Залусківський скривився, і тільки потім признався:

– Я тільки-но якогось козла збив. Ти – мое алібі!

– Яке алібі?

– Залізобетонне! – роздратовано відповів суддя. – Чи я «лексус» отам покинув, щоби отут твої скиглення слухати?! Не сци, Іване! Прорвемося! Усім маеш казати, що я приїхав до тебе на своїй автівці десь перед північчю, що відпочивали усю ніч із горілочкою...

– А «лексус» твій?

– А «лексус» мій уночі якесь дурне падло вкрато. Бач, захотілося йому покататися на крутій автівці і людиною себе відчутти. Ну, і наїхав на ще одного такого ж барана. Перелякався, автівку покинув і втік. Отак справа виглядатиме. А далі ми дамо їй хід саме у цьому напрямку.

– Жоро, я вже не кажу про те, що у мене паркан три метри заввишки, собаки і камери...

– Камери повимикаеш, а «лексус» я... нібито на під'їзді до твоєї фортеці залишив!

– Припустимо! Але ж доведеться знайти, кого за кермо «лексуса» посадити?

– Воно тобі треба, Іване? То – не твої діла. Є люди: знайдуть, посадять... Ти затам: ми з тобою геть нічого про все те не знаємо. Що мій «лексус» вкрато, що ДТП сталося. Ми оце від півночі бухаємо, як молоді, бухатимемо до ранку, а щоби нам ніхто не заважав, зараз же вимкнемо мобільні.

Суддя вимкнув свій мобільний, уп'явся недобрим поглядом у Залусківського.

– Вимикай! Чи спочатку хочеш знати, що матимеш за свою маленьку дружню послугу?..

– А чим ти, Жоро, таку підставу зможеш мені компенсувати? – відповів Залусківський зверхньо. Минули ті часи, коли він услід за олійнею і кролятником, що згоріли разом із Шанівкою, втратив землі, за які заплатив хоч і незаконно, хоч і копійки, але ж – свої копійки! Надолужив... Та так надолужив – хоч хазяїном району називайся, хоч королем – у брехні не звинуватять.

– Ти, Іване, дивлюся, перестав закон поважати, – набундючився Нечитайло. – Така позиція завжди боком вилізала!

– Не заводься, Жоро! Поможу! Але ти про це не забудь! – відповів Залусківський, вимкнув мобільний, бо, дідько, куди подітися?

– А ти так поможи, щоби я ніколи не зміг того забути! – суддя став стягувати закривавлений костюм. – Перевдягтися знайдеш? А мое лахміття спалити треба! Зробиш?

– Звісно, спалю! Мені ще тут тільки твого закривавленого одягу не вистачало!

– За це і вип'ємо! – резюмував суддя.

Насправді, всю ніч пили. Чи від того, що відверто дратували один одного, чи від того, що обоє відчували однаковий прихований страх, на ранок ще усвідомлювали дійсність і пам'ятали причину нічного запою.

Суддя оцінював ситуацію більш адекватно, тому запропонував збадьоритися під прохолодним душем перед тим, як увімкнути мобільні. Залусківський з ідеєю погодився, та реалізувати її делікатно не зумів – запхався до душової кабінки разом із суддею... А раніше ж дружбана Жорку Нечитайла абсолютно голим ніколи не бачив! Навіть у лазні простирадлами прикривалися. І так вразили старого пузатого Залусківського зів'яла обвисла шкіра судді, сальні боки, кривуваті волосаті ноги і живіт-гарбуз, з-під якого чоловічі причиндали й не роздивитися, аж засмутився: сильно здав Жорка...

– Сильно ти здав, Іване, – почув голос судді. Очі підвів: Жорка Нечитайло із відвертим співчуттям роздивлявся голого приятеля.

– Ти хвилюйся за те, аби я тебе, Жоро, не здав! – психонув Залусківський.

Вискочив із ванної кімнати, і хоч мріяв, аби суддя забирався вже світ за очі разом зі своїми косяками, втямив в решті: нічним застіллям забезпечення Жорці алібі не обмежиться – мінімум до обіду тирлуватиметься у мисливській хатинці Івана.

Роздратувався ще більше: якого він має судді допомагати? Цей козел Нечитайло останнім часом знахабнів, став заходити на Іванове поле впливу. Таке враження, що хоче посунути Залусківського. «Дідько, гнати його треба! Бо чим заплатить мені за поміч? – подумав. – Нічим! Наразі мені Жорині послуги – геть зайві...»

Та один вранішній дзвінок змусив Івана Залусківського оперативно переглянути пріоритети, навіть повірити: суддя вляпався у лайно не випадково, а лише для того, аби стати у пригоді йому, Іванові.

Тільки увімкнув мобільний. Продивлявся пропущені, спостерігав за суддею, який уже збрехав синові, як приїхав до Івана погостювати, і тепер дуже натурально обурювався

тому, що «його “лексус” вкрали якісь покидьки, ще й людину на ньому збили, а що поліція робить?!» І тут задзвонив мобільний Івана. Телефонував Василь, моторний секретар і помічник Залусківського, який уже готував для шефа ґрунт на осінні вибори.

– Іване Миколайовичу, вибачте, що турбую у вихідний, але ви...

– Хлопче! Короче!

– Шанівка – це ж ваш майбутній виборчий округ...

– Ще короче!

– Там нині вранці труп невідомого чоловіка знайшли. На покинутому обійсті у саду за балкою. Кажуть, багато років пролежав. Ніхто не знає, що там сталося...

«Я знаю!» – подумав Залусківський. Василь продовжував торохтіти у слухавку, а перед очима Івана вже стояла картинка чотирнадцятирічної давнини. Струсив спогади.

– І нащо ти оце все мені розказуєш? – помічникові.

– Подумав... Може, на цьому активізуватися перед виборами. Заявити позицію, взяти участь... – вже не так упевнено відповів Василь.

– Щоби я на мертвих популярність завойовував? Та ти дурний? Я заради живих у політику пхаюся, мати твою!

Зв'язок відрубав і раптом відчув... полегшення. «А на що я сподівався? – подумав. – Що з роками усе саме по собі розсмокчеться? Давно ясно було: проблему доведеться вирішувати. І отут, трясця матері, Жора мені згодиться!»

Суддя строчив смс-ки у район із вимогою «терміново знайти викрадачів “лексуса”, бо сам знайде...», коли Іван поставив перед ним склянку розсолу і сказав:

– Я тобі допоміг, Жоро, тепер твоя черга.

– Скоро ти... зорієнтувався, – здивувався суддя.

– Карта так лягла.

– Яка карта?

– Сьогодні у Шанівці старий труп знайшли. Так хай його якнайшвидше до району заберуть, типу для розслідування, і там тихо прикриють справу. Зможеш організувати?

Суддя кинув на Залусківського чіпкий погляд.

– Ти його?

– Ні, – збрехав Залусківський. – Одній шанованій людині маю допомогти.

– Не роби з мене йолопа, Ваню!

– Не став дурних запитань, Жоро!

– Хіба заради цікавості питаю? Заради справи! Ми ж маємо приземлитися на унітаз, не поряд із ним! Свідки... події були?

Залусківський згадав, як чотирнадцять років тому батько малої Катерини, нині покійний Льонька Кохан, кричав йому на шанівському згарищі: «Чужого покидька найняв копу підпалити? Найняв! Потім убив його за балкою! А Катька моя це бачила! Усе чисто бачила! От ти і злякався! Село на нас нацькував! Усіх чисто попалив, сволото...»

– Воно тобі треба, Жоро? То – не твої діла, – відповів судді його ж словами. – Є люди... Розберуться зі свідками, – додав демонстративно-зухвало, тільки впевненості у голос забув додати.

Суддя відчув слабину.

– Чому ж раніше не розібралися? – запитав нахабно.

За роки, що спливли, Залусківський не раз пробував дотягнутися до Катерини. Застрягла в його долі, як кістка у горлі, самим своїм існуванням колола-нагадувала: все бачила! Одразу після пожежі у Шанівці відчував нестерпне стремління терміново знайти чотирнадцятирічне дурне дівча, навіки заткнути їй пельку, та на той час несподівано виникла серйозніша проблема – дружина Алла.

– Аллуня-гарнюня, пічка розпечена, – згадував її тільки так, сам собі зізнавався ошелешено: і дотепер страшенно сумує за жінкою.

Вже не зігріє, а скільки разом жили – ох і гаряча! Та красива: велика, не груба-товста, розкішна, пишнотіла. З характером: гордовита, щедра. Ніколи терплячою не була, а чоловікові вірила, тому проти нього ніколи не йшла, допомагала у всьому. У собі причини шукала, коли Залусківський вперше у гречку скочив, потім ще, ще; не зважала, коли люди почали перешіптуватися, що підприємиця Тамара свого молодшого сина Тараса від

Залусківського народила. Та у страшній шанівській пожежі дружинина віра у чоловіка вигоріла до денця, наче й не було її ніколи. Плюнула Іванові поміж очі, залишила у райцентрі самого, повернулася у Шанівку. Лиш попередила:

– Катерину зачепиш – уб'ю.

Й сумніву не мав: не жартує. На той час уже знав: дівчинка-свідок його злочинів, яка до того блукала невідомо де, повернулася і оселилася біля вигорілого села у спорожнілій мазанці старої ворожки баби Килини. От тут би Залусківському і навідатися до малої, та бунт дружини кардинально змінював пріоритети. Надто багато знала Алка про чоловікові махінації. Варто було їй рота відкрити – кінець Залусківському, тож дратувати жінку сіканнями до Катерини ніяк не міг.

Натомість настирливо намагався повернути Аллу до сім'ї й покори. Спочатку нахрапом, потім умовляннями і навіть грошима. Алла у корінь дивилася.

– Так боїшся, що про темні справи твої розбазікаю?..

– А тобі більше нема чого робити, тільки базікати? – роз'явився. Вколов жінку у найболючішу рану. – Тоді краще піди і віддайся хоч чорту кульгавому, хоч першому-ліпшому, хоч кому! Може, врешті дитинку народиш! Ото й буде тобі чим займатися до кінця життя!

Й на слово у відповідь не розщедрилася. Таким гірким поглядом пропекла: навіки на серці Івановім опік лишила. Пішла, наче у воду впала і пропала. Де була? Залусківський намагався не думати про те, заспокоював себе:

– Доки не чіпатиму Катерину, Алка про мої діла мовчатиме. Та й повернеться ж до мене колись...

Не повернулася. Живою вже не побачив. За рік після їхньої останньої розмови у віці 39 років Алка померла від критичної крововтрати після гінекологічної операції в одній зі столичних приватних клінік. Залусківський зачинився у новій файній хаті у Килимівці: не ів, не пив горілки, як би хтось міг подумати, лиш тихо і відчайдушно вив кілька годин поспіль. Припинив лише задля того, аби із сухими очима вийти до людей і сказати:

– Сам поховаю.

Все – сам! Тіло з моргу забрав. Обмив, вдягнув, у труну поклав, найкраще місце на старому шанівському цвинтарі вибрав, бо там хотіла спочивати, собі поряд місце залишив. Рвав пуп, навіки надірватися намагався, та пам'ять не відбило, легше не стало.

– І тебе я вбив, Аллуню... – прошепотів мертвій дружині у вушко перед тим, як труну стали

забивати великими цвяхами.

Мертва красуня Алка Залусківська ще довго Катерину охороняла, бо варто було Залусківському лиш подумати про те, щоби врешті дівчині шию скрутити, як згадував свою Аллуню. Серце стискалося, плив споминами, згадував жінчине застереження, признавався: дістане і з того світу, як захоче. І була то не тупа забобонність, а скоріше данина пам'яті жінці, яку Залусківський, як виявилося, сильно любив.

Та реальні загрози страшать більше кари небесної, а Катерина залишалася загрозою.

– Чому мовчить? – не переставав дивуватися.

Від знайомих знав: дівчина хоч і залишилася у мазанці баби Килини, геть непростою стала – лікує людей, бачить їхні хвороби, проблеми.

– Чому ж нікому про мене не признається?! – мордувався. – Не просто ж так!

А час собі біг. Коли від пожежі у Шанівці сплив не один рік і вже мало хто пам'ятав, з чого біди почалися... Коли спомини про покійну Алку вже не зв'язували Іванові руки так міцно, як раніше, вирішив врешті остаточно розібратися з дівчиною. Одного літнього вечора, коли сутінки напилися чорного чаю і стали духмяною ніччю, поїхав до мазанки. Плану не мав, на зухвалості рухався.

– Може, поговорю з нею спочатку, грошима пельку заткну. А якщо вже побачу повне небажання контактувати конструктивно... перейду до більш радикальних дій, – бурмотів, скеровував у бік Шанівки недавно придбаний дворічний «джип гранд чирокі».

Повернув з дороги між Килимівкою і Шанівкою на ґрунтівку: вела до старого кургану. Поряд із ним на горбочку поміж вишневих дерев і причаїлася мазанка. Побачив у темряві миготливе світло у вікні хатинки. Плани раптом з'явилися і виструнчилися.

– А про що розмовляти? Менше слів, дешевша ця... телеграма, – прошепотів глухо і тої ж миті ледь не врізався носом у кермо, бо джип раптом заглух і зупинився.

Залусківський виматюкався, завів двигун. Скерував вперед – не іде автівка, на місці буксує. Назад скерував – іде. Що за чортівня?! Знову вперед, до мазанки – не реагує, двигун гарчить, автівка стоїть, колеса не крутяться. Заглушив двигун. Вийшов, обійшов джип, під колеса зазирнув: ніщо не заважає? Не виявив нічого підозрілого, дістав мобільний, аби зателефонувати механіку, який постійно обслуговував автомобільні придбання Залусківського, та мобільний вислизнув з рук, впав у чорну пилюку ґрунтівки. А вже ніч, нічого не видно!

– Ну це вже вооце! – психонував Іван.

Лазив на карачках по ґрунтівці, мацав землю, намагаючись відшукати мобільний: він же десь тут має бути! Телефон – як крізь землю! Та на тому пригоди не закінчилися, бо коли плазував, з кишені випали ключі від файного «джипа гранд чирокі».

– Що?! Ні, дідько, тільки не це! – брудними руками вивертав кишені світлих лляних штанів, знову впав на коліна і заприсягся: не розігнеться, поки ключі не знайде.

Та на шляху дотримання слова ділом Залусківського спіткала нова біда: у пошуках ключів і мобільного розворушив мурашник: тисячі розлючених мурах атакували людину миттєво і одночасно.

Не дай Боже нікому... Як підскачив! Відбіг подалі, штани-сорочку скинув, з ніг-рук-тулуба мурах струшує, стогне. А мурахи – всюди! Та кусючі! Залусківський про все на світі забув. Як рвонув до дороги, яка з'єднувала Килимівку з Шанівкою. До Шанівки – рукою подати, та тільки допомоги не дочекатися, бо на той час нікого, крім напівбожевільної Раіси, у вигорілому селі не лишилося: темне, мертве. Ошелешений, напівголий рвонув до Килимівки...

Вже за годину, умитий, перевдягнений у чуже, та все ще збурений несподіваною навалою дивних подій повертався до місця, де залишив своє майно, з чоловіком килимівської вчительки Степаном, який прихопив потужний переносний китайський ліхтар, завів свого старого «жигуля» і повіз Івана джип визволяти. І тут сталося найдивніше: на ґрунтівці, яка вела до старого кургану і мазанки, чоловіки не побачили файного «джипа гранд чирокі».

– Іване, може, ти не тут його кинув, а в іншому місці? – обережно спитав Степан.

– Я схожий на дебіла? – ошелешений Залусківський вихопив у Степана ліхтар. Спрямовував його у різні боки, вдивлявся у світлові діри, наче позашляховик – голка мала. Очам не вірив: та тут же десь автівка лишалася! Тут!

Підтвердження отримав несподівано. У бур'янах обіч шляху раптом заголосила істерична мелодія, яку Іван поставив на вхідні дзвінки.

– Мій мобільний! Все правильно! Тут усе сталося! – світив ліхтарем у бік звуку, дерся бур'янами до гаджета. Вхопив його, відключив вхідний дзвінок, як зайвий тут і зараз, крутив головою. – А джип де?

Автівку так і не знайшли.

Залусківський довго складав два плюс два. Версію про випадковий збіг обставин відкинув одразу.

– Ти? Ти?.. – питав чи то в уявної Катерини, чи то у покійної Алки. – Відьмою стала? Ворожиш, щоби і наблизитися не міг? Думаєш, мене це зупинить?..

До наступної спроби підготувався більш ретельно. Перш за все від п'ят до маківки облився спреєм проти комах, та й того здалося недостатньо, тому прихопив ще й гель, який притищував запалення при укусах мурах. Потім поклав до кишень два мобільних! Стосик грошей. Хотів прихопити шкіряний собачий поводок: довгий, міцний. Подумав і відклав. «Мій ремінь спрацює не гірше», – вирішив. Нову «субару форестер», придбану на заміну «джипу гранд чирокі», який так драматично і передчасно пішов з життя Залусківського, залишив на підвір'ї своєї килимівської хати. Фантазії підказували мати при собі ще й великий чорний пластиковий мішок з лопатою, та Залусківський відкинув їх тільки тому, що вважав за краще залишити руки вільними, а не займати їх важкими предметами.

Коли ніч упала на ще теплу осінню землю, перехрестився затято, наче на подвиг збирався, пішки попхався до мазанки. Насторожено йшов. Прислухався до кожного шурхоту. Вдивлявся у чорне на чорному, весь час спотикався, та про те, що пішов без ліхтаря, не шкодував. Виказати себе поночі Залусківському здавалося першим кроком до провалу. А так і сам – чорний у чорному! Хто побачить?

Ніхто й не побачив. Відчув. Залусківський вже повернув з дороги між Килимівкою і Шанівкою на ґрунтівку, яка вела до мазанки, вже здолав третину шляху, вже бачив у темряві миготливі вогники світла: лилися, певно, з вікон мазанки. А звідки ще?

Аж зупинився. Очі примружив: це ж від мазанки вогники? Чи не забагато? Один, два... Чотири? Несподівано два вогники зрушили з місця, попливли у бік Залусківського.

– Та звичайно! НЛО! Що ж іще?! Це ж місце зачароване! – спробував жартувати. – А чому ж – пузом по землі? Літай! Ти ж – літаючий об'єкт!

За мить стало не смішно, бо вогники продовжувати невпинно наближатися. Пливли швидко на висоті приблизно метр від поверхні землі. І тільки тепер Залусківський усвідомив, що стоїть саме на тому місці, де минулого разу його фаніний «джип гранд чирокі» заглух, а потім і зчезнув назавжди.

– Та що за фігня? – пробурмотів уперто. Насупився. Вдивлявся у вогники, які продовжували стрімко наближатися.

«Чого ж я лопату не взяв?!» – тільки й устиг подумати, коли з чорноти почув грізний рик, і тої ж миті на нього плигнув великий, страшний, як наймоторошніше нічне видіння, вовк.

Залусківський повалився спиною назад, встигнув інстинктивно виставити вперед зігнуту в лікті руку: намагався прикрити лице. Вовчі зуби уп'ялися у передпліччя. Чоловік не відчув нічого, крім сухого факту проникнення чужорідного тіла у його власне. І хоч болю не було,

заволав так відчайдушно, аж ніч прислухалася, хоч насправді видушив із себе лише тоненький мишачий писк. Паморочилося. Усі відчуття забивав сморід, який ішов від тварини. Мозок ідентифікував його, як запах смерті.

– Прости! Прости! – забелькотів перелякано.

Вовк розтиснув зуби, та з місця не зрушив. Стояв над поваленою людиною, дивився в очі. І той сморід...

– Прости... – мозок підказував Залусківському: треба повторювати саме те, що вирвалося у мить безнадії. – Благаю... Прости, прости...

Вовк відступив на крок. Ще... Зник у ночі.

– Мамо рідна... Мамо моя... Мамо... – Залусківський не підвівся, не підскачив. Задкував, сидячи на землі, спирався на зранену руку і тільки тепер відчув пронизливий гострий біль. – Мамо, мамо... – знай повторював.

Чергова невдала спроба не породила у душі Залусківського милосердя. Зарядила люттю, намалювала наступний план – простий і безпечний для виконавця особисто: підпалити мазанку Катерини здалеку з військової сигнальної ракетниці.

Що могло піти не так? Хата не загориться? То він двічі стрільне. Тричі, як треба. Не вб'є, не знищить мазанку на попіл, то хоч налякає дівча до усрачки, і хай потім кумекає: чи є їй сенс Залусківського чіпати?.. Те, що увесь цей час ніхто його не чіпав, ще більше ятрило душу. Хоч і сумнівався у тому, чи причетна Катерина до дивних подій, які відбулися із ним на підступах до мазанки, від нападу не відмовився. Навпаки: чергова спроба мала підтвердити чи розвіяти сумніви.

Ракетницю купив узимку. Дочекався відлиги, щоби сніг зійшов, вирядився у камуфляж...

– На вовка полюватиму! – ляпнув п'яному в лахміття Федору, чоловікові підприємці Тамарки, якого перестрів за селом.

– А ружжо де? Знову у штанях? – проварнякав той.

– За своїм слідкуй, бо усцишся, поки додому дійдеш! – Іван проводив Федора роздратованим поглядом, посунув до кургану.

Шлях і години не забрав, хоч чимчикував тихо, роззирався насторожено. Дійшов до того місця на ґрунті, де двічі його спіткали цілком конкретні біди. Зупинився. Перехрестився.

– Допоможи, Боже! – попросив душевно.

Завмер, очима: стріль! Спрацювало? Бачить: земля під ногами не провалюється, вовки з кущів не вискакують, не гиркають погрозливо, навіть мурахи, суки, сплять!

– То я далі йду. Добре?.. – потроху продовжив шлях до кургану.

На верхівці заліг. Вже ракетницю дістав, а душу сумніви муляють. Щось не так... Надто просто! Надто легко і без проблем!

– Чого я метушуся, як та целка перед першим сексом! Все пучком! – зарядив сигнальну ракету у ракетницю, на мазанку глянув. – Ну що, мала? Зустрічай даруночок від Діда Мороза...

Прицілився... І тут задзвонив мобільний.

Залусківський ще тільки діставав гаджет із кишені, але вже знав: ось і воно! Те, чого так боявся і так чекав: ответочка... Чи то від Алки покійної, чи то від малої Катерини, чи то від Господа Бога...

– Залусківський слухає! – буркнув у слухавку.

– Іване Миколайовичу! А ви де?! Швидше додому ідьте! – кричав у слухавку килимівський сусід Залусківського. – У вас на підвір'ї гараж зайнявся...

– Суки! Суки кляті! Суки! – знай повторював Залусківський, плутався під ногами у пожежників, намагався власноруч відтягти обгорілі балки гаражного даху: провалилися прямісінько на нову «субару форестер». Автівка від вогню теж отримала чималі опіки – фарба взялася пухирями, деякі з них полопалися, окремі пластикові деталі поплавивися. Добре, хоч не вибухнула, бо бак повний.

То була остання спроба Залусківського зашкодити Катерині.

– Все! Крапка! Досить з мене! – вирішив. – Мовчить дівка – і слава Богу! Хай так і буде! Не чіпатиму її!

Голову до небес задер, гукнув:

– Чуеш, Аллуню? Не чіпатиму!

Не заспокоївся – затихнув, спробував викреслити минуле разом із малою Катериною, а коли згадував, лиш одне не давало спокою: ніяк не міг зрозуміти її мовчання. Може, так збиткується з нього? Чи вичікує... А чого саме? Може, має статися щось надзвичайне, аби вона заговорила?..

– От і сталося! – буркнув після дзвінка помічника. Хтось таки знайшов чужака, якого чотирнадцять років тому вбив Залусківський.

Ледь дочекався, поки до мисливської хатинки по тата-суддю приїде Петро Нечитайло на своєму «пріусі», випроводив їх. Не забув Жорці нагадати вже на порозі:

– Подзвони, коли з моїм ділом розберешся.

– Сам, дивись, мене не підведи! – відповів суддя, поїхав шукати цапа-відбувайла, щоби звинуватити його у викраденні автівки і ДТП.

Іван Залусківський врешті залишився один, спробував зосередитися, проаналізувати, які конкретні проблеми може принести йому страшна знахідка у шанівському саду. Та, як і колись, логіку і здоровий глузд заступило одне невтримне бажання: розгорілося з новою силою...

– Добити свідка... – прошепотів.

Та спершу дівчину потрібно було знайти. Задумався.

– Вона десь тут чи поїхала подалі від проблем? – мовив, бо усвідомив: розслабився, втратив контроль, навіть не знає, де дівчина зараз, якою стала. Певно, і не впізнає її, як десь перестріне!

Спробував уявити Катерину. Не вийшло.

Дістав мобільний, набрав номер Тамари.

– За годину у Килимівці буду, – повідомив. – Щоби вже біля офісу мене чекала. Побалакати треба.

Бізнесменша Тамара Гордієнко, яка мала магазин у великій Килимівці і кіоск у малій Шанівці, з деяких пір не наважувалася ігнорувати прохання Івана Залусківського. Життя показало: навіть із найбруднішої калюжі Залусківський випливає не тільки без втрат, а навіть із матеріальними прибутками. Тож сваритися з ним – справа невдячна і небезпечна.

Як усяка амбітна людина, свого часу Тамара намагалася зрівнятися із Залусківським і навіть обскакати його у справах бізнесових. Заради цього при живому чоловікові віддавалася Іванові у різних не дуже пристосованих для сексу місцях, а потім і молодшого сина Тараса від коханця народила, та це не допомогло. Як і її фатальна змова з

конкурентами Залусківського, на яку Тамара наважилася, аби випередити Івана. Все закінчилося геть погано: втратила не тільки столичних покровителів, а й довіру колишнього коханця. Він швидко відновив статус і вплив, як просіку у хащах, прорубав собі шлях до ще більшого багатства, а Тамара ледь спромоглася орендувати у Килимівці приміщення старого ФАПу, відремонтувати його і відкрити магазин.

Та все ж в одному жінка вважала себе спритнішою за коханця, бо ризикнула народити від нього хлопця, тож сподівалася – Тарас не тільки помирить їх, а й змусить Залусківського поділитися багатством, впливом. Залусківський і тут поламав Тамарчині плани: навідріз відмовлявся визнавати Тараса.

– Брешеш, жінко! З якого доброго дива він мій? – одне на язиці.

Тамара не здалася.

– Нічого... Трохи потерплю! – заспокоювала себе. – Тарас виросте, стане таким же хватким до бізнесу, як і Залусківський. Іван побачить – хлопець весь у нього, сам прибіжить! Сам признається синові: я – твій тато. А як інакше? Вже старий! Та – сам-один! Жінка померла, поряд нікого! А у немочі кожному хочеться поряд живу душу мати. І от тоді я йому такий рахунок виставлю – за кожен день усіх цих років заплатить, падло!

Тарас геть не допомагав матері розкуркулити Залусківського. Таким відчайдушним шибеником ріс – самі проблеми від нього. Всюди свого носа устроить! То двох сусідських курок «поженив»: прив'язав їм до хвостів порожні бляшанки з камінцями всередині – бігали селом, як навіжені, бляшанками дзеленьчали, хоч вуха затуляй. У шість років спробував сигарету підпалити, а підпалив сарай за хатою. Навіть коли Шанівка ледь не збожеволіла від жаху після загибелі Сашка і скалічення Тамарчиного старшого сина Сергія, малий відзначився.

– Катька – бля! Катька – бля! – горлав на всю вулицю, поки Тамарчин чоловік Федір Гордієнко його у хаті не зачинив.

– Ану, ділом займися, бо як віржу по сраці, тиждень сісти не зможеш! – пригрозив.

Слова батька дивним чином трансформувалися у голові малого. Коли у школі діти почали перешіптуватися і казати, що Тарасова мамка – шльондра, а тато Федір хлопцеві і не батько зовсім, бо мамка Тараса бозна від кого народила, на слова часу не витрачав. Одразу за діло брався: товк сміливцям пики, та так продуктивно, що плітки швидко припинилися, а за Тарасом Гордієнком закріпилася слава ще того зухвальця.

Перший світоглядний конфлікт між сином і матір'ю стався у 2014-му, коли Тарасові виповнилося шістнадцять років: закінчив дев'ять класів, зазбирався у райцентр.

– До сільськогосподарського технікуму вступатиму, – сказав батькам. – На тракториста-механіка вивчуся. Житиму в гуртожитку.

Тато кивнув: нормально. Мати у крик:

– Не пущу! Закінчиш одинадцять класів, в інститут прилаштує. Потім бізнесом займешся. А поки допомагатимеш мені у магазині. Я тобі навіть платитиму!

– Нецікаво, – відказав.

Як поїхав з села на навчання, повернувся майже за п'ять років. Наприкінці 2019-го... Замість своїх двох – одна нога і один протез.

– Хронологія така, – сам розповідав. – У 2016-му технікум закінчив і одразу до армії забрали. Рік прослужив на Заході, а потім контракт підписав і поїхав на Схід. На війну. Тепер ясно, де ногу залишив, чи ще є запитання?..

Ох же Тамарка ридала, коли син тільки збирався після підписання контракту у розташування своєї частини в район Горлівки.

– Синочку, Тарасику... Не їдь, якщо маму любиш! Один ти у мене залишився. Сам знаєш! Тато п'є, ніякої помочі від нього, Серьожа вже стільки років додому – ні ногою! Хіба витримаю, якщо і з тобою щось станеться?

Як зустрічала Тараса з війни, й сльозинки не зронила: дізналася, що синові ногу ампутували, запряглася підтримкою і опорою йому стати, не тягарем. Тільки й сказала чоловікові гірко:

– Отакі у нас діти, Федю. Один без члена, другий – без ноги.

– Аби голова працювала, – відказав.

– Тільки би Тарас знову не поїхав нікуди, поряд лишився. Бо інакше – нащо те все: магазин, бізнес...

– У містах іще на тракторах не їздять, – усміхнувся Федір, бо після повернення з війни Тарас і дня без діла не просидів: улаштувався механіком до транспортного підприємства, яке обслуговувало навколишніх дрібних фермерів і великий агрохолдинг.

Тамара слово тримала: не дорікала синові, не сердилася. А якби можна було Тарасові ногу повернути – заради того всіх і за все простила би... Всіх! Отак розраджувала себе мріями, та й у реальності не байдикувала. Переробила напіввантажну «тойоту» під ручне керування, аби Тарасові стало зручніше її водити, подарувала синові.

– Допомагатиму тобі товар розвозити, – сказав замість «дякую».

От і двадцять першого березня допоміг. Змотався до Шанівки на материне прохання.

Тамара чекала на сина: дуже вже цікаво жінці було, як Нечитайло-молодший зустрів новину про проблеми Нечитайла-старшого.

– Не знаю, – сказав Тарас. – Людці його усе переказав, бо Петро саме труп охороняв.

– Який труп?! – у Тамари очі на лоба.

– У Шанівці труп знайшли. Кажуть, давно лежить. – Тарас глянув на матір. – Мамо, чуеш! А що за дівчина у тітки Раіси живе?

– У матері Сашка, який з нашим Сергієм товаришував?

Тарас кивнув:

– Хіба у нього була сестра?

– Ні! Не було! – Тамарка заперечливо хитнула головою, дивилася на сина прискіпливо. – А тебе чого до тітки Раіси занесло?

– Петрову Людку шукав.

– Ясно. І як Раіса? Кажуть, геть слаба.

– Мамо! Так що за дівчина?!

– Не впізнав? А як малим був, матюкав її так, що все село чуло.

Тарас ошелешено глянув на матір:

– Катька? Це Катька такою стала?

– Якою «такою»?

– Дорослою...

– Тарасе, тобі вже двадцять два! А вона за нашого Сергія трохи молодша. Певно, вже років двадцять сім має.

– А чого вона у тітки Раіси живе?

– А чого тебе це так цікавить? Тримайся подалі від тої Катерини! Через неї і Серьожка наш покалічився, і Сашко помер!

– Вона ж тоді без батьків залишилася, так?

– І що?

– Знаеш, скільки людей щодня втрачають рідних на Донбасі?

– Тарасе, ти тепер про свій Донбас будеш щодня згадувати?

– Може, їй допомога потрібна. Треба буде попитати, – сказав, бо вже все вирішив. Завжди таким був! Лиш те робив, у чому вбачав власні сенси.

– Чисто Іван! – прошепотіла мати розбурхано.

Лиш вимовила, а тут і Залусківський: стиць, моя радосте! Кличе до офісу, тільки спробуй, Тamarочко, не прийти!

– Як життя, Іване?! – жінка перетнулася із колишнім коханцем біля контори агрохолдингу в центрі Килимівки.

Давно не бачилися! Бізнесові інтереси вже кілька років як пришили Івана до райцентру, у Килимівці зрідка бував.

– Нормально, Тамаро! Не жаліюся.

– Нащо я знадобилася? Невже знову мене захотів? – спитала глузливо.

– Не наривайся! Бо розкажу, як чоловічий і жіночий вік рахують!

– Просвіти, бо я ж дрімуча!

– Сама попросила! – попередив. – Твій вік – роки! Мій – гроші! Допетрала? Тобі скільки? За п'ятдесят? А мені, Томко, давно більше... мільйона! Доларів! І можу я після того тебе хотіти?

– Так ти все життя багатів, щоби тепер секс купувати?

– Прикуси язика, жінко, і досить уже за пuste! Чи ти думаєш, я тебе покликав про секс побалакати? Краще скажи! Пам'ятаєш, у Шанівці такі Льонька з Дариною жили?

– Та й ти, Іване, думаю, їх не забув!

– Донька у них була...

– І е! Катерина. А тобі вона нащо?

– Є діло. Не знаєш, де її знайти можна? Часом не виїхала?

– У Шанівці живе.

– У Шанівці?

– Уявляєш? В удови Раіси. Та така популярна раптом стала! Ти вже другий сьогодні про неї питаєш!

– Хто ще? – Залусківський глянув на жінку насторожено.

– Син твій! Тарас! Теж йому Катерину дай!

Катерина розплющила очі.

– Бабо, я сплю?..

Довго жила, ніби спала. Гадки не мала, як відчайдушно боролися за неї і мертві, і живі. Чотирнадцять років тому ще не знала про знищення Шанівки, загибель батьків, замерзала під Києвом у склянім рожевім пальті, а мамка на небі вже так гірко побивалася за донею – всі почули!

– Я ж свою дитину знаю... Не виживе. Не захоче жити! – плакала. – Та й не зможе, бо хіба витримати стільки лиха одній малій дівчинці?..

– У білім світі – не виживе. Заклюють, – подала голос баба Килина. – У мазанці моїй виживе. Тільки би дійшла до неї...

– Чим же мазанка допоможе? – допитувалася мамка.

– Від світу захистить, заспокоїть, силу дасть. Із нами розмовлятиме. Підтримаємо дівча.

– І мене побачить?

– І побачить, і почує, – відповіла баба Килина. – Готуй мудрі слова, Дарино, бо не завжди так буде.

– А доки?

– Доки не стане такою сильною, аби далі у білім світі жити.

– А як не відчує сил повернутися до звичайного життя?.. Навіки у мазанці замурованою лишиться?.. – бідкалася мамка.

Хто знає, що би стало з дівчинкою, коли б одразу по поверненні до згорілого села не відчула силу дарів, які лишила їй у мазанці мудра баба Килина: лиш переступила поріг, лиш збентежилася від золотавого світла всередині, як те світло наповнило її по вінця, забрало із реального світу, від усіх його бід і журби, заколихало, та не приспало, надало упевненості, натхнення. Все навкруги стало іншим, люди – геть прозорі, нічого не приховати. І біди, і радості – як на долоні. Лікуй їх, мала. Тим і жила, що віддавала – кому ліки, кому пораду, кому... чаю та змогу виплакати. Пестила двох молодих псів, а ті стерегли її.

Світ не забув про малу Катерину. Невдовзі соціальні служби району категорично намірилися відправити дівчину до інтернату. Першою про це дізналася килимівська учителька Маруся, кинулася по допомогу до Алки Залусківської. Удвох пресували інспекторку, а та – як скеля.

– Чого сиротам без нагляду вештатися? Хай сидять у спеціалізованому навчально-виховному закладі! – викладала принципову позицію. – І годі вмовляти! Не допоможе!

Допомогли заяви Марусі й Алки про опікунство над Катериною, тисяча баксів і оплачений тур «все включено» на два тижні до Анталії, який Алка придбала для принципової інспекторки.

– Пару років спокою маємо, а там, дивись, уже й виросте пташка наша, – казала.

Катерина й не здогадувалася про бої, що точилися за периметром мазанки. Наповнена дивовижною силою, існувала в іншому вимірі. Візит кожної нової людини додавав сил, знань. Вже безпомилково орієнтувалася у добрій сотні лікарських рослин, знала, що кожна лікує, коли і де збирати, як використовувати.

– До смерті так житиму, – не бачила інших гармоній. Зачинилася у власному світі, наче досягла головної мети.

Перший страшний удар отримала вже за рік. Дізналася від учительки Марусі – красива дужа Алка Залусківська померла...

– Мамо... Мамо золота! Чуеш мене?! – очі у небо, тремтіла. – Як же так? Чому я не знала? Чому не зуміла допомогти?

Замість мамки – баба Килина дівчині перед очі.

– Ти хіба Бог, Катерино?

– Не Бог. Та ж – силу маю! Бачу ясно.

– Лиш у мазанці. Тут сила, у цьому місці.

– Он як... Тоді нащо те все, як не можу дати добра тим, хто до мене добрий.

– А може, то тобі кара за те, що ділиш людей на добрих і злих?

– Так є злі!

– А ти прости їх...

– Всіх? І Залусківського?

– І Залусківського. Простити по-різному можна.

– Як це, бабо Килино?

– А так, Катрися, забудь про нього. Відпусти. Про злочини його мовчи, нікому ані слова. Він чекатиме твоїх слів, а ти мовчи. Хай відчує твою зневагу.

– І так мовчу. Бо й Алла просила. І мамка щоразу благає: не чіпай Залусківського, бо він тебе знищить. І після того – прощати?.. А нащо?..

– Щоби насправді сильною стати.

– А нащо сильною бути? Однаково всіх не врятую.

– Себе врятуєш.

Розплакалася дівчина.

– Так ви мене, бабо, заплутали, аж більше горя стало. Тепер хоч з мазанки не виходь.

– І мазанка не вічно силу даруватиме, – прошепотіла баба Килина і зникла.

– Бабо, може, я просто сплю? – тільки й прошепотіла дівчина.

Життя – сон. Смерть Алки вибила перше скельце з гармонійного вітражу, який виклала Катерина із уявлень про нинішнє своє існування. Стара Килина додала в душу сумнівів. Протівилася. Придивлялася до білих стін, наче би ті на її очах могли розтанути, зникнути. Не хотіла вірити.

– Брешете, бабо, ой, брешете! Маю силу! Такою цілительською стану – кращою за вас! От зможу! – знову заглибилася у бабині книжки, записи. По трави у луки – удосвіта. Та затята, наче тільки тим і мріяла займатися все життя.

До справ реальних Маруся повертала. Не забула Катерину, не кинула. Після смерті Алли залишилася єдиною опікункою сироти. Якось сьомого грудня постукала у двері мазанки.

– З днем народження, хоробра дівчинко! Завтра поїдемо фотографуватися.

– Нащо?

– Паспорт отримаеш.

– Паспорт? Добре! – І так сонячно усміхнулася раптом, аж Маруся перехрестилася подумки: слава тобі, Господи, потроху повертається дівчинка до життя.

Катерина зраділа, бо побачила: темна пляма у жовчному вчительки – звичайна холестеринова бляха, життю не загрожує. Не втратила силу, бачить! Ще затятіше намагалася помагати усім, хто до неї звертався.

– Не ділитиму людей! Усіх зможу простити колись, усіх... – знай навіювала собі.

Маруся нагадувала: добре би до школи повернутися, атестат отримати. Катерина лиш усміхалася: іншими знаннями і лікує, і лікується.

Час плив. Кожний новий рік відбирав у спогадів дешицю болю і гіркоти. Здавалося, разом із ними потроху витікає із Катерини дивовижна магічна сила бачити людей наскрізь. Спочатку не помічала того, бо інше хвилювало: дорогі померлі стали ввижатися все рідше. Першим перестав приходити Роман.

– Дядьку Романе, – Катерина лягала на постіль, вглядалася у ніч. – Так давно не приходили до мене...

– Втомився, Русалонько, – чула голос сумний. – Спокою хочу. Відпусти мене.

– Як же я без вас?..

– Нащо себе обманювати? Давно ти вже без мене, Катрусю. А я приходжу і щоразу відбираю у тебе ще один день живого життя. Хіба маю право?

– А я сама так хочу!

– Бо ще мала! Виростеш, усе зрозумієш, – відказав, більше вже не являвся дівчині, скільки б не кликала.

Потім тато і Сашко попрощалися. І тільки мамка з бабою Килиною все ще кружляли над бідахою зрідка.

– Мамо золота, хоч ти не йди, – просила Катерина.

– Не піду, не бійся! Назавжди з тобою, дитино! Я ж – твоя мама, – вітерцем тихим. – Відпочивай, люба.

– Зачекай! Бабі Килині перекажи: розгадала я, чому побрехеньками мене нагодувала. Про те, що сила у мазанці, що скоро зникне. Боїться баба, що я стану кращою цілителькою, ніж вона була.

Невдовзі в одну мить усвідомила, як мало сили залишилося. У день Катерининою двадцятиліття вчителька Маруся прийшла до мазанки із подарунком, а дівчина не нові джинси і куртку роздивлялася, а важкі темні кола під очима гості. Напружилася. Силкувалася побачити, що за хвороба гризе жінку, та наштовхнулася поглядом лише на смішні дерев'яні гудзики її теплого пальта.

Маруся помітила, як розтривожилася Катерина.

– Щось сталося? – спитала.

– Ні, все нормально. То я думаю, що ви праві, Маріє Іванівно, – заговорила швидко, розгублено. – Треба якось школу закінчити. Можна, ходитиму до вас? Підтягнете мене з усіх предметів? Бо не сидіти ж мені за партою з дітьми...

– Ти в якому класі школу покинула? У сьомому?

– У сьомому.

– Як старатимешся, за півтора року неповну середню освіту матимеш.

– Старатимуся. А ви... до лікарні сходите. Хай там жовчний просвітять, добре? А я вам зараз зберу трави на допомогу.

– Катю, скажи правду! – попросила Маруся. – Побачила щось погане?

– У тому-то й річ... Геть нічого не побачила, наче осліпла, – призналася собі, коли заспокоїла вчительку і та пішла додому заварювати трав'яний збір, який дала їй Катерина.

Пророцтво баби Килини потроху збувалося. Та що стрімкіше дівчина втрачала чудодійний дар бачити проблеми і хвороби людини, то відчайдушніше намагалася надолужити його іншим шляхом: уважніше придивлялася до очей людини, стану шкіри-волосся, навчилася аналізувати зміни у ході, рухах, прислухалася до манери говорити, ритму дихання...

– Бачиш, Дарино, якою сильною твоя доня стає. А ти боялася, що вона власної сили не відчує, все на чужу сподіватиметься, – у далеких небесах казала баба Килина Катерининій матері.

– А щасливою стати та сила їй допоможе? – із гіркотою питала мамка.

– Щоби щастя прийняти, треба не силу, а серце мати, – відказувала баба Килина. – А поки люди своє щастя шукають – всі сліпі...

Катерина вперто продовжувала сподіватися, що зуміє повернути чудодійний дар. До вчительки додому попервах ходила лише для того, аби бути поряд, якщо Марусі раптом стане зле.

– Я ж побачу те заздалегідь, зумію допомогти?... – згадувала покійну Алку. – Не маю права пропустити біди! Не хочу втрачати останню на всій землі людину, якій до мене діло є.

Вже немолода Маруся й відволікла дівчину від мордувань. Тричі на тиждень увечері Катерина приходила до затишної вчительської хати, Марусин чоловік Степан із безбожним сарказмом щоразу пропонував:

– Хильнемо по одній, Катю? Краще навчальний матеріал засвоюватимеш.

Маруся на те гучно лаялася без злоби, лупила Степана рушником по спині: йди вже з вітальні, у нас тут уроки починаються.

Як же скучила Катерина за підручниками, домашніми завданнями... Розв'язувала математичні задачки, повторювала фізичні, хімічні формули, заучувала географічні назви і біологічні поняття з таким натхненням, наче заново занурювалася у реальний світ із

найкращого його боку, де є лиш краса природи і досягнення людського розуму та немає жодної емоції людського негативу: ані жадібності, ані хтивості, ані підлості і ненависті. І від того здавалося, що звичайні шкільні знання наповнюють душу таким самим золотавим світлом, що і надзвичайні дари старої мазанки. «Чому раніше мені це було нецікаво?» – дивувалася.

У 22 роки отримала свідоцтво про неповну середню освіту.

– Тепер до медичного коледжу тобі – пряма дорога. У райцентрі є такий, – Маруся щоразу, коли забігала до Катерининою мазанки, настирливо повертала дівчину до теми подальшої освіти.

Та саме тоді людей ламав рік 2014-й: кого з голови на ноги врешті поставив, кого з ніг на голову перевернув. Усіх зачепив, навіть тих, хто не хотів, намагався не помічати, пручався. І Катерину. І Шанівку...

– Мое місце – тут, – відповідала Марусі. Так відчувала.

Із хвилюванням придивлялася до нових житців: з'явилися на вулиці, якою бігала з дитинства. Намагалася зрозуміти: кого біда до Шанівки з Донбасу загнала? Лузерів-невдах? Боягузів? Чи – відданих і сильних патріотів?

– Звичайні люди...

Мізки відмовлялися сортувати приїжджих згідно із пропагандистськими гаслами. Кожен із нових мешканців привіз до тихої Шанівки разом зі своїм мотлохом свою долю і свій світ – грандіозний і неосяжний.

– Незвичайні люди, – підсумувала. – Як усі...

За рік, у 2015-му, все ще жила у мазанці, лікувала людей травами, та відчувала: від білих стін, які колись зігрівали і наповнювали незвичайним золотавим світлом, віє все більшим холодом. Наче втомилися стіни. І померли.

– Хочу далі вчитися, – збрехала Марусі, бо насправді іншого прагнула: вириватися з полону чотирьох стін хоч зрідка.

Маруся знову – про медичний коледж, та Катерина і тут її здивувала.

– Краще до педагогічного училища вступатиму.

– Чому?

– Вивчуся і вам на допомогу стану, – відповіла. – У килимівській школі зовсім мало вчителів лишилося.

– Моя ж ти нагородо... – Маруся схлипнула, обійняла дівчину, лиш ніяк не могла змиритися із дивною логікою буття: аби Катерина стала бездітній старій вчительці за дочку, Всесвіту знадобилося не тільки помордувати малу, а й згубити її батьків, усіх близьких, спалити село і навіть перервати життя красуні Алки Залусківської.

– І отаке, хай йому грець, весь час: один плаче, другий скаче, – мовила.

У 2019-му Катерина закінчила заочне відділення педагогічного училища за спеціальністю «учитель початкових класів», запам'яталася викладачам і однокласникам як дівчина старанна, розумна, але й трохи дивакувата: цуралася вечірок і посиденьок з однокласниками, відсторонено і здивовано, наче з іншого виміру, спостерігала за всім навкруги. А як хто звертався до неї із запитанням, то спершу підіймала очі до неба, наче там відповіді шукала. І посміхалася, наче захищалася. «Ідеальною училкою стане», – перешіптувалися однокласники.

Катерина вчителювання відклала.

– Не журіться, – попросила Марусю. – Самі знаєте, не можу зараз.

Плани змінилися в один день. За рік, до закінчення училища, восени 2018-го. Раз у двері мазанки стукнула стара зечка баба Ада.

– Катю, дай хоч отрути, хоч снодійне яке!

– Нащо?

– Треба допомогти одній людині померти! – буркнула стара. – Мені вже набридло у вікно спостерігати, як та Рая щодня мотузку до стелі чіпляє і геть нічого у неї не виходить.

– Тітко Раїсо... Це я. Катя, – серце так стукало, миші по кутах завмерли. Бігла, як навіжена, знову запізнитися боялася. Сто думок казяться: чому ж вона так рідко про тітку Раїсу згадувала? Чому сама до неї не заглядала? Як могла? Мертві ж з неба усе бачать: і дядько Роман, і Сашко, і мамка з татом, і баба Килина... Що думають? Що вона покинула нечужу людину?

– Ви мені – геть нечужа, чуєте? – стояла посеред захаращеної, давно не митої хати, перед звичайним ліжком із дерев'яними бильцями, на якому колись лежав мертвий Раїсин син Сашко, потім мертвий Раїсин чоловік Роман, а тепер, як важка каменя, завмерла сама Раїса. Ох же колись весела і швидка до роботи була. Мабуть, в іншому житті, бо нині про все своє життя лиш одне знала: що досить жити...

Очі на гостю підвела, прошепотіла:

– Досить...

– Біля вас буду, – відповіла дівчина. – Може, ви би хтіли бачити когось приємнішого для вас, та більше нема нікого.

Заходилася: трохи відчистила хату, прання повну миску замочила, провела ревізію комор, аби зрозуміти, що слід купити у першу чергу. Знайшла суху шипшину, розтовкла, заварила тітці чаю.

– Скоро повернуся, – пообіцяла.

Бігом до мазанки. Подумки складала перелік найнеобхіднішого, що треба взяти з собою: продукти, трави. Вже сутеніло. Раптом на сіро-синьому тлі пагорба Катерина побачила золотаве світло: як колись, лилося з вікон мазанки, кликало до себе.

Перелякалася чогось. Зупинилася.

– Електрику забула вимкнути чи, може, Маруся забігла?

Потиху пішла. Та що ближче підходила, то впевненіше констатувала:

– Щось погане сталося...

Метрів за двадцять картинка прояснилася: ніякого дива. Сонце падало за обрій, кидало вогняні промені: віддзеркалювалися у темних вікнах мазанки, навіть освітлювали двір.

– На дворі щось не те... – тривога не відпускала.

Не встигла розгледіти: сонце впало, двір перед мазанкою густо посірішав. Підійшла, вдивилася: перед мазанкою лежать пси, які охороняли її всі роки життя тут. Гукнула. І не ворухнулися.

– Що ж це? – присіла біля мертвих псів, гладила, сльози горохом. Ані слідів насильства, ані ран на тваринах. Що ж це? Знак для неї? Хіба у Бога, Всесвіту чи хто там усе те робить немає більш гуманних способів показати людині, що час змін настав? Тварини чим завинили?!

Та довго бідкатися і все думати, що би то могло значити, часу не мала: у шанівській облізлій хаті дотлівала жива душа, яку ще можна було зігріти.

Викопала під вишнею яму, поховала псів, сльози втерла, посунула до мазанки, а та – геть холодна, зимна, наче смерть псів забрала останнє, заради чого мазанка ще трималася.

– Гониш мене, бачу, – сказала.

Зібрала лахи, продукти, поскладала у великі пластикові пакети трави, баби Килинині книжки і записи, спробувала все те підняти – куди там! Два дні поспіль тягала свої речі з мазанки до хати тітки Раіси. Коли підхопила останню торбу з травами і книжками, вийшла з ними на поріг старої мазанки, то хотіла сказати «прощавай», та сказала «прости».

– Приходитиму, – пообіцяла.

У відповідь мазанка рипнула, наче зітхнула, і завалилася.

Отак з осені 2018-го Катерина опинилася у хаті Раіси. І далі лікувала людей, їздила до училища на сесії, та головним своїм ділом вважала напівбожевільну хвору дружину чоловіка, якого любила.

– Доглядатиму її до смерті, – сказала Марусі.

Раіса все не вмирала. Вимотувала дівчину страшними фантазіями, тихим моторошним бурчанням, дикими вибриками. То розповідала, що чоловік її Роман відрізав собі чоловічий дітородний орган і віддав синові, Сашкові, бо хлопцю ж він потрібніший, ніж дорослому дядькові.

– Так, Катю? Скажи ж! Так? – хапала за руки, заглядала дівчині в очі.

Катерина чекала ночі, щоби хоч трохи відпочити, та й вночі іноді хвора Раіса влаштовувала такі вистави: будь-хто втік би світ за очі. Сиділа на постелі у темній кімнаті, тихо вила, все намагалася посунутися на край ліжка, не падала з нього лиш тому, що Катерина встигала її підхопити.

– На край треба! На край! Щоби Романові і Сашкові на ліжку місця вистачило, – бурмотіла.

Катерина не жалілася. Лиш коли відчайдушні страждання бідолашної жінки забирали у дівчини останні краплі сил і терпіння, підіймала очі до неба.

– Бабо, я сплю? – питала змучено, та покійна ворожка мовчала, наче не хотіла забирати у дівчини і миті відпочинку чи сну на пусті розмови.

Та якось, коли хвора Раіса спала, Катерина прала у мисці простирадло, так натрудила бідні рученята, аж кинула білизну у мисці, присіла на табуретку, притиснула руки до грудей: хай хоч трохи перепочинуть.

– Бабо, я сплю... – прошепотіла.

– Та ні, люба, то не сон. То твоє життя, – почула від ліжка, на якому лежала Раїса, тихий спокійний голос.

Катерина завмерла. Повільно повернула голову до Раїси: так і лежала із заплющеними очима. Тільки на лиці – ані тіні страждання. Лиш спокій і ледь помітна легка посмішка.

– Що робити? – вирвалося. Не про себе питала. Розгубилася, розмірковувала, чи варто подзвонити до Килимівки і викликати лікаря.

– Малюй на тому, що маеш, – не розплющуючи очей, тихо і спокійно відповіла Раїса. – Не чекай, що хтось і колись принесе тобі нові фарби чи чисте полотно.

Катерина усміхнулася тим словам зачудовано, підняла очі до небес: до мамки, баби Килини... Чуєте? А на небесах баба Килина суворо дивилася на схвильовану Катеринину мамку.

– Мовчи, Дарино, – наказала. – Хіба не бачиш? Твоя дитина врешті повернулася у реальне життя. Далі – сама!

– Без нашої допомоги?

– Як усі, – відповіла ворожка.

Частина друга

Людмила фізично відчувала королівську тіару у зачісці. Завжди знала, що красива і розумна, та віднедавна почувалася ще й головною, відповідальною за близьких – така собі хрещена мамка сімейного мафіозного клану, а не Людка. Петро після татового косяка у рота заглядає: як вчинимо, жінко? Мама з татом до неї за порадами: без тебе не розберемося, доню. Навіть гонориста Стаська після інциденту з мертвяком визнала: яка ж крута старша сестра у неї!

– Люсь, умов тата з мамою мені мопед купити, – просила. – Дуже треба!

– А на лісапеді за своєю любов'ю не вженешся? – Людмила дивилась у корінь.

– Нащо мені ганятися? Хай за мною бігають!

– Не зарано?

– Хто б казав?! Сама розповідала... Сергій Гордієнків за тобою колись так упадав, аж члена собі попсував, щоби тобі сподобатися. А я – теж...

– Що? Хочеш, аби хтось себе скалічив заради тебе? Чи вже скаліченого шукатимеш?!

Стаська почервоніла, вибухнула:

– Ти дурна? Геть дурна?!

– Ти чого? – здивувалася старша. – Сама дурна! Мелеш аби шо...

– Я хотіла сказати, що така ж гарна, як ти! Тільки мені ще мопед потрібний!

– Стасю, ходи собі лісом! Не до тебе зараз! – відгавкувалася старша.

– А як тобі була потрібна допомога, так я на все погоджувалася. І пожити у тебе, і постіль твою прасувати, – образилася мала.

– Не мороч мізки! Ти хіба у мене жила? Лиш погодилася! Але обставини змінилися, потреба відпала. Так що... відчепися! І без тебе є мені над чим голову ламати.

Обставини, дійсно, змінилися, та небезпека не відступила. Людмила бачила перспективу ясно: якщо обережно і вигадливо, не кидаючи тіні на себе, не зупинить підлогого суддю, весь її світ зруйнується – сім'я розвалиться, роботи позбудеться, діти без батька лишаться, мама з татом сльозами умиються, бо суддя і їм мститиметься, навіть Стасьці дістанеться. Хіба Людка-мамка могла те допустити?!

– Та я краще всеруся!

Настирливо аналізувала останні події. Все виглядало дуже підозріло. Після того, як свекор примушував її до інтиму, вперше побачила його за тиждень. На лікарняному ліжку. Валявся у ВІП-палаті районної лікарні, курих прямо на подушках, матюкав медсестру, яка вчасно чисту попільничку на тумбочку не поставила, демонстративно твердим голосом описував ситуацію синові з невісткою, які приїхали його провідати, тупцювали біля ліжка – Петро ближче, Людмила визирала з-за його спини насторожено.

– Все – сам! – нарікав. – Поки у райвідділі всім хвости не понакручував, ніхто не чухався, не шукав покидьків, які мого «лексуса» викрали і пошкрябали.

– Тату, чого ж мене не гукнув? Я ж збирався долучитися до пошуків. А ти: не треба, не треба!

– Бо – не треба! І без тебе падлюк вирахуємо!

– Їх хіба кілька було? – спитав Петро обережно.

– Звідки я знаю, скільки їх було?! Одного спіймали, і те добре. Захоче жити, все розкаже: і скільки їх було, і хто кермував, і хто, дідько, збитки мені відшкодовуватиме!

– І що за один?

– Та якийсь козел із сусіднього району. Їх тут ціла бригада, дім комусь у райцентрі будують. А вечорами, бач, отак розважаються, суки. Добре, що свідка знайшли. Бачив, як близько півночі, коли ми з Іваном у його мисливському будиночку за одне серйозне діло балакали, оцей козел на моєму «лексусі» мчав по об'їзній.

– А що він робив так далеко від райцентру? – здивувався Петро.

– От саме цю інформацію з нього наразі вибивають, – відказав суддя.

– А що з тим дядьком, якого збили?

– Петю, воно мені треба?! Хай за здоров'я того дядька хвилюється той, хто його збив! А мені своїх болячок вистачає.

– Вибач, тату, – знітився Петро. – Навіть не спитав. А що у тебе болить?..

– Синку, у мене серце болить! За Батьківщину!

– Тепер і таке лікують?

– А для чого, по-твоему, я отут є?! – розсердився суддя. – Петю, ти прийшов мене запитаннями мордувати?! Де твоя совість? Я спеціально собі реабілітацію прописав, щоби кожне дурне мені допити не влаштовувало, так – на тобі! Син прийшов батька добити.

– Та добре, мовчу... – Петро замовк.

Суддя насупився, зиркнув на сина набундючено.

– Йди спитай, коли мені вже масаж робитимуть, а то у хребті щось коле.

– Я збігаю! – Людмила. І вже – до дверей.

– А ти, невісточко, зі мною залишишся! – як батогом по спині.

Петро махнув дружині: я швидко. Вийшов з палати.

– Що, гаряча штучко? Забути мене не можеш? Тільки про мене тепер і думаєш? – суддя гидливо вишкірився, роздивлявся заляклу невістку, як близьку здобич. – Потерпи, Людмилко! Я свої косяки швидко розгребу, одразу до тебе повернуся. Ще награтимось. Правильно я кажу?

– Ви... одужуйте, Георгію Івановичу. Ми всі дуже хвилюємося за вас. Мене у сільраді всі питають: що з Георгієм Івановичем, чому у лікарні?!

– Георгій Іванович ще всіх сук, які йому погибелі бажають, на один великий... шампур насадить, а смажити не стане! Живими зжере! Отак усім у сільраді й перекажи.

– Добре... – ні жива ні мертва від страху. Аж Петро помітив, як зайшов до палати із масажисткою: зблідла дружина.

– Людо, що з тобою?! – допитувався, коли поверталися до Килимівки на службовому «пріусі».

– Зупини автівку, Петю, бо щось мені зле. Ще обблюю тут усе, – з трагічними нотками у голосі слабо прошепотіла королева.

Стали на об'їзній між Килимівкою і райцентром, якраз під білбордом «Бережіть ліс!». Жінка з автівки вийшла, руки до живота приклала, скривилася. Дихала глибоко, аби втримати нудоту.

– Тобі би до лікаря, Людо, – зі співчуттям мовив Петро.

– До Шанівки змотаюся. До Катерини по трави, – говорила і прозрівала, думки з'єдналися у стрункий план. – Одразу краще стане.

– Без обстеження, діагнозу? Лиш трави. Хіба допоможе?

– Одразу краще стане! – повторила упевнено. Крила вже відросли.

Катерина зустріла Людку так щиро, наче дочекатися на неї не могла.

– Вибач, що на кухні чай пропоную, – усміхнулася щиро. – У кімнаті тітка Раїса, а їй спокій

потрібний.

– Як вона?

– Вже лагідна, – відповіла Катерина, знітилася. – Людо, хотіла у тебе спитати...

– Катю, прошу! Спершу я! – Людмилу притягнула до Шанівки бурхлива енергія дії, та спершу їй конче необхідно було з'ясувати певні аспекти останніх подій. – Подружко, признайся! Ти моему свекрові проблеми влаштувала? Я тобі щось заборгувала за це? Говори, не соромся! Я гроші прихопила. Скільки я тобі...

– Людо. Ти мені нічого не заборгувала.

Людмила завмерла. Дивилася на Катерину насторожено.

– Стривай! Тобто ти... нічого не робила?

– Давно лиш травами лікую. До долі людських більше не заглядаю.

– Чому?

Катерина усміхнулася ніяково, плечима знизала.

– Інший шлях обрала. Хочу вперед дивитися і лиш свою долю шукати.

– Але ж травами лікуєш! – Людмила вчепилася у цей факт, як в останню надію.

– Звісно. Лиш розкажи, що тебе турбує?

– Не мене. Іншу людину.

– Хай би приїхала. Чи я сама можу до неї з'їздити. Подивлюся на неї.

– Ні, не вийде, – збрехала Людмила. – Надто далеко.

– А в чому проблема?

– Старий чоловік. Розумієш, геть старий. Нерви у лахміття, а ще бухає, як кінь, і пнеться трахнути усе, що бачить.

– Свекор твій?

– Ні, інший чоловік! Свекор наразі у лікарні, його там підшаманяють, сподіваюся.

– Якої ж допомоги хочеш для того чоловіка?

– Щоби не психував, не пив і трахатися не хотів.

– І жити?

– А хіба життя – це психи, бухло і секс?

– Дехто бачить лиш такий шлях до емоцій, почуттів. Бо без емоцій життя немає.

– Оце ти, Катю, мені правду відкрила!

– Не ображайся! Важко визначити, яка допомога людині потрібна, коли не бачиш її, не відчуваєш. Та й неможливо одразу все змінити. Щось одне варто лікувати, але найважливіше на цей час. І так, щоби іншим системам і органам не зашкодити.

– Справді? – Людмила задумалася, і так шкода себе стало. – А й дідько з ним! Чого я за когось душу рву? Проїхали! Скажи, яка допомога мені потрібна, бо відчуваю – потрібна! Зможеш?

Катерина глянула на подругу уважно, за руку взяла, по шкірі долонею провела, в очі зазирнула. Кивнула, пішла до великого дерев'яного серванта із зашкльованими верхніми шафками і глухими нижніми, які одразу після Другої світової у моді були. Розчахнула нижні дерев'яні дверцята: всередині повно трав, настоянок, порошоків. Відібрала кілька.

– Збір тобі зроблю.

– А що зі мною не так?

– У напрузі весь час. Не розслабляєшся, не дозволяєш собі почуватися вільною.

– Хіба із цим клятим життям розслабишся?! Оце нас коронавірусом лякають, а я собі думаю: та який коронавірус?! У нас життя – гірше за коронавірус! Дихати ж неможливо з цим життям! – ледь не розревлася королева. – Тільки повіриш у те, що врешті все по своїх місцях розкладено, як таке вилізе – хоч у петлю!

– Не засмучуйся, все стане краще.

– Все?

– Все! – підтвердила Катерина. – Коли заспокоїшся і розслабишся, думки і бажання яснішими стануть, бо залишаться лиш слухні і потрібні.

Поеднала добрих два десятки трав у великій мисці, перемішала їх ретельно, вже розкладала збір дозовано по окремих паперових пакетиках, підписувала кожний...

– Тільки будь обережною, – додала. – Збір дуже активний. Передозування може призвести до кровотеч, якщо судини слабкі. Дітям і літнім людям такий збір узагалі категорично заборонений, бо може сильно зашкодити. Приймай лише так, як я написала. І лише вранці.

– Хіба я собі ворог? – Людмила раптом відчула неймовірне натхнення. Картинка перед очі: клятий свекор після кількох доз активного збору кров'ю, сука, харкає і вибачення у невістки просить. Та хіба паскудство прощається?..

Пакет із травами вхопила, до дверей: не час чаї розпивати. Тре діяти!

– Людко, зачекай!

– Що? Гроші? Дідько, вибач! Скільки? А – не кажи! Сама! – без сумнівів лишила п'ятсот гривень на столі. – Катю, дякую! Побіжу! Бо у мене це... перше слушне бажання тільки-то несподівано сформувалося!

– Людко, стривай! Спитати хотіла: а що за хлопець по тебе прибігав сюди?

– Коли труп знайшли?

– Який труп? – насторожилася Катерина.

– А ти й досі не знаєш?

– Не виходжу зараз! Тітку Раїсу покинути не можу. А що сталося?

– За балкою на покинутому обійсті труп старий був закопаний. Старий, бо його колись давно хтось вбив і в садку закопав.

Катерина завмерла: сто думок у голові, сто картинок перед очима, і на всіх – мама золота. Головою хитає заперечливо: ні, доню, ані слова, забудь!

– Он чого гвалт, – видушила. Не здалася. – Так що за хлопець по тебе тоді прибігав? Хіба у Шанівці нові житці з'явилися?

– Не впізнала? То ж Тарас, Серьogi Гордієнка молодший брат.

– Тарас? Такий став...

– Який?

– Дорослий...

От і – не шукайте сил, шукайте натхнення. Людмила прилетіла від Катерини додому, та замість травичку собі заварити як ушкварила танці з каструлями-тарілками. Борщу, голубців, сирників наготувала, малим ще окремо котлет курячих, бо любили бігати собі, а потім котлету зі столу вхопити і далі ганяти. Руки працюють, мізки теж не відпочивають.

– Гарно придумала. У десяточку! – бурмоче і вже уявляє, як готує для свекра активний збір, а натхнення однаково переповнює, натхненню вихід потрібний.

– Петюню... Змирися! Сьогодні я – твій поганий поліцейський! Пред'яви свій цей... головний твердий аргумент! – сказала, коли повкладала малих, змоталася у душ і вийшла звідти – гола, мокра і в чоловіковому кашкеті.

– А-а-а... – тільки й стогнав Петюня від задоволення, коли спритна дружина робила йому те, чого так сильно хотів отримати від неї хтивий свекор. Уявляла старого поряд: із перекошеною від безсильної ненависті пикою, і теж чомусь голого.

– Жінко, ти – королева, – признався Петро, коли нагоцалися до сказу, повтомлювалися, попінтіли, та все ще пашіли – лежали на постелі голі, повідкидали ковдри.

– Петю, чуеш?! – сказала Людмила. – Нову «хонду» за тисячу доларів можна купити?

– Мопед?

– Мопед.

– Мені і за п'ятсот продадуть, якщо попрошу. Всі ж хочуть і далі працювати.

– Така у тебе вигідна посада!

– Я для сім'ї стараюся.

– А я тебе за це дуже люблю! – поцілувала у губи пристрасно.

Петро знов поплив.

– Зачекай трохи. Таке красиве життя тобі дам, всі повиздыхають від заздрощів! Про мопед

забувай! Нащо тобі мопед, Людо? Здавай уже на права, автівку тобі купимо.

– Гарно вирішив, Петю. Дуже гарно. Точно слід на курси піти. А мопед Стасьці подарую. Ти ж не проти?

– Як знала, що червоний хочу?! – Стаська обцілювала старшу сестру, розглядала-обмацувала новий японський скутер «Хонда». – Який крутий! Без прав зможу ганяти?

– Стасю, тільки у межах ОТГ! Обіцяєш?

– Люсь, ти...

«Та ясно, що я! Хто ж іще?!» – подумала королева. Вже спішила додому: Петро саме збирався до лікарні хворого тата провідати, тож мала встигнути термос із трав'яним чайком для свекра приготувати.

Стаська осідлала «хонду»: живи тут і зараз! До цього дня керувала лиш велосипедом, але ж з велика не падала.

– Упораюся! – хотіла одразу на максимальній швидкості рвонути, та надто вже боялася у перший же день попсувати новий мопед, тож потроху зрушила.

Три дні з ранку до вечора нарізала кола Килимівкою і околицями. Школу – в дупу! Руки-плечі-хребет просилися відпочити, куприк випромінював відчайдушний біль, бензину у бак – хлюпай і хлюпай, та як зупинитися, коли красиву НечуваноДерзкую Анастасію на червоній «хонді» вже побачили всі, кому треба і не треба, тільки не Тарас.

– І де він є? – бідкалася.

Може, вдома? Щоранку проїжджала повз обійстя Гордієнків, косувала на двір: нікого. У мамчиному магазині? І туди зазірала. На роботі? Кілька разів зупинялася неподалік великого, як футбольне поле, гаража транспортного підприємства, де Тарас працював механіком, фільтрувала поглядом чоловіків, які виходили з нього, та хлопець – як крізь землю.

На четвертий день батьки усвідомили: самотійно молодшу доньку не втихомирять, тре викликати важку артилерію.

– Сиди вдома і чекай! Зараз Люся по твою душу прийде! – наказав тато, коли Стаська лиш прокинулася.

Стаська – ага! Сама – скік з постелі, одежу вхопила, чимскоріш у гараж по «хонду». А на гаражних воротах ота-а-акений навісний замок!

– Та пішли ви всі... – побігла за хату, сяк-так вдяглася, городами на край села, до кількох розвалених адміністративних будівель давно ліквідованого колгоспу, який за радянських часів давав роботу всім килимівцям. – Шукайте, хоч обшукайтеся!

Неподалік руїн під старою вербою присіла, плакати не хоче, а сльози ллються. Якого батьки причепилися? Дратуються, що школу пропустила? Та яка в біса школа? Ще би пандемію пригадали, робити їм нема чого! Стаська без Тараса дихати не хоче, а батьки її через якісь дрібниці на шмаття рвуть?! Чому її ніхто не розуміє?..

– Хіба це життя? – прошепотіла.

Сльози втерла, роззирнулася і побачила у руїнах... Тараса.

Недвижно сидів на землі серед уламків цегли, спирався спиною на напівзруйновану стіну колгоспної контори. Дивився перед собою в одну точку. Стаська завмерла. Дивилася, очей відвести не могла. Тарас раптом ворухнувся. Видихнув. Підняв порожні руки так, ніби тримав зброю. Прицілився...

«Стріляй!» – подумки підхльоснула хлопця Стаська.

Тарас опустил руки.

– Живіть... – прошепотів у простір, спробував підвестися. Одразу не вийшло.

Стаська знала: треба відвернутися! Не могла. Бачила, як Тарас незграбно намагається стати на ноги, як з другої спроби підводиться важко.

Перелякалася. Повернулася спиною до хлопця, обхопила руками коліна, голову на них поклала. Завмерла, а сльози знову на щоки просяться. «Ні! Ні! – вмовляла себе подумки. – Що Тарас подумає? Що я типу із тих дуреп, які ревуть, коли їх жирними називають?..»

За спиною – кроки. Голову підняла. Хлопець стояв за метр від неї. «Такий зморений...» – подумала, і хоч сильно хотіла глянути у його очі, знітилася, відвела погляд.

– Плакала? – спитав.

Стаська зашарілася. Підвелася так само незграбно, як Тарас миттю тому. Плечима знизала. Хотіла сказати «не зважай, пусте» чи щось на кшталт того.

– У мене є мопед, – раптом лягнула.

Не здивувався.

– Даси покататися? – спитав без глузливості.

Кивнула. Врешті стрільнула на хлопця очима.

– А ти хіба... – хотіла спитати «хіба зможеш з однією ногою з мопедом упоратися?», і хоч заговкла на половині фрази, зрозуміла, як фатально зганьбилася. «Дурепа! Ідіотка довбана!» – лаяла себе подумки.

– Все можу! – відповів, пішов геть. Майже не шкутильгав.

Стаська увірвалася до рідної хати за десять хвилин після зустрічі з Тарасом. Сміялася, обіймала розбурхану Людмилу. Старша відштовхувала малу, сердилася:

– Ану кинь мені ці обійми! Ти бач, що вона витворює?! Ти якого маму з татом доводиш до сказу? Ляпаса захотіла?! Чи щоби я твоему новому мопеду оце просто зараз колеса повідривала?!

– Люсіндро! Ти прекрасна! Я тебе люблю дуже! Чесно! І маму з татом! Можна, я вже до школи побіжу? На другий урок ще встигаю! – рюкзак підхопила, до дверей. – Після школи візьму мопед, Уляну до Шанівки підкину. Ну, і займемося цим...

– Ще скажи «математикою»! – зіронізувала Людмила.

– Точно! Математикою! – розсміялася Стаська, чкурнула до школи.

Мати – до старшої.

– Люсю, що з нею? Як сказала!

– Любов у неї!

Мати знизала плечима розгублено.

– Яка любов? Їй ще й чотирнадцяти немає!

– Чотирнадцяти нема, а любов є. Отакі парадокси і правда життя, мамо.

Мати опустила на табуретку, задумалася.

– Мамо, не хвилюйся. Я її проконтролюю, – пообіцяла ділова доня.

– І до Шанівки так часто стала мотатися. А чого?..

– Нині хто тільки до Шанівки не пхається. Навіть Залусківського там перестріла, – відповіла Людмила.

Іван Залусківський замислив неможливе – двічі увійти в одну й ту саму річку, тому протягом квітня кілька разів навідувався до Шанівки. Не чужий, їй-богу! Іванового майна у селі, як дерев у лісі: і обійстя, яке покійна дружина встигла до ладу привести, і олійня, і залишки кролятника, і госпдвір. Все тепер – лиш Іванове, ні з ким ділити не потрібно. Та найголовніше – земля. На початок року 2020-го, перед впровадженням ринку землі, Залусківський по факту мав більш як 100 гектарів чорнозему, з яких власний Іванів пай становив 7 га, пай Алли – 50 га, бо отримала і за себе, і за поважних батьків; ще одну ділянку у 50 га Залусківські отримали в натурі через рішення сільради для фермерства і повністю оформили на Аллу. Після смерті дружини у зв'язку з відсутністю заповіту та інших спадкоємців вся земля дружини стала Івановою.

От – і чого тобі ще, Іване?

– Землі! – казав. Не міг забути, як чотирнадцять років тому скупив у односельців паї за копійки, потім утратив. Тоді не здався, став районним депутатом і... «блискавично розкрив аферу столичних ділків, які нахабно і цинічно обдурили шанівців, незаконно позбавивши їх права на святе – на землю!» – коментувала дії депутата Залусківського преса, хоча насправді допоміг конкуруючому агрохолдингу закріпитися на землях району. Публічність тоді фатально завадила Іванові повторно забрати паї у односельців, та з часом до України докотилася децентралізація, райони укрупнили і перекроїли, а новостворені ОТГ отримали стільки майна, землі і повноважень, що просто гріх було не скористатися тим. Особливо напередодні офіційного відкриття ринку землі. Та тепер Залусківський захотів собі землі не за безцінь. Задарма. І назавжди.

З осені 2019-го почав методичну роботу в цьому напрямку. Завіз до будівлі недіючої олійні у Шанівці пару будівельників – мляво фарбували фасад яскравою, помаранчевою фарбою, а Залусківський на тлі того зібрав пресконференцію, представив громадськості «Соціальний проект розвитку Килимівської ОТГ і створення робочих місць».

– Переоборудую олійню у консервний завод, – заявив, – бо бачу справжні, а не примарні перспективи громади. Місцеві працюватимуть на заводі, а також зможуть здавати на переробку овочі і фрукти зі своїх присадибних ділянок.

Народ Залусківському не повірив. Крутили пальцями біля скронь: що верзе, які в біса

консерви можна виробляти у старій розбитій олійні?! І хіба то проблема, коли голова сільради Косюк – обома руками «за», бо Залусківський йому в кожну руку по тугенькому конверту поклав.

– Новий консервний завод стане запорукою фінансової незалежності громади! – кричав голова у народ.

Коли врешті надірвав голос, Іван повіз його вечеряти у цікавий генделик на об'їзній.

– Я тут бізнесплан прикинув, – рухав ідею до реалізації. – Аби вийти на самоокупність, краще за все консервований горошок виробляти. А для цього мені треба гектарів двісті горохом засіяти. Сто маю, мені би ще сотню...

– Щось викруtimo, – пообіцяв лідер громади.

Ближче до нового року його упевненість похитнулася.

– Іване, спробую вісімдесят гектарів тобі виділити. Бо якщо більше, депутати не пропустять.

Після нового року признався:

– Можу гарантувати лише шістдесят гектарів.

– Може, тебе вбити? – спитав Залусківський.

– Аргументів замало, аби виділити більше, – оборонявся голова. – У горошок не всі вірять.

Навесні, коли дерева вже відцвіли, а у Шанівці знайшли труп, остаточно засмутив Залусківського:

– Шанівські ДНК заяви про виділення земельних ділянок подали. Килимівці не відстають. Тамара Гордієнко для сина землю просить, бо він – воїн. З АТО. І що робити? Вибивають у мене землю з-під ніг, падли! А ще з Києва дзвінок був. Із Офісу Президента.

– І що кажуть?

– Наказали виділити сорок гектарів землі якомусь Капелану. За заслуги перед Україною.

– І що за Капелан?

– А капелан його знає. Я ж ці землі для тебе беріг, а тепер – що робити?

Залусківський насупився.

– Упевнений, що з Офісу Президента дзвонили?

– Не впевнений. А як перевірити?

– А капелан... його знає, – процідив Залусківський.

Хотів було повернутися до мисливського будиночка і напитися без компанії, та спрямував авто на Шанівку.

– Час розгрібати косяки! – бурмотів, бо підозрював: двійко будівельників на старій олійні замість фарбувати і фарбувати без передиху розтягнуть усе, що там ще лишилося.

«Сране життя! – думав. – Чому все в одну мить навалилося? Зараз треба бити в одну ціль – землю забирати, а із землі труп вилазить, сука! Не міг ще кілька років полежати! Дівка знову стає небезпекою! А мені що з тим усім – хоч розірвися!»

Часу не гаяв. Поки їхав до Шанівки, набрав Нечитайла.

– Як наші справи, Жоро?

– Що вас конкретно цікавить, Іване Миколайовичу? – почув зухвалий голос судді.

Здивувався:

– У тебе засідання? Говорити не можеш?

– Дякую. Ми завжди прислухаємося до слухних порад, – відповів Нечитайло-старший і відключив дзвінок.

– От козел! – роз'явився Залусківський.

Негайно хотів знову набрати суддю і матюкати, аж поки той не кине слухавку, та побачив на під'їзді до Шанівки поліцейський «пріус» Нечитайла-молодшого.

Зупинив автівку, опустив скло, дивився на Петра, який курих біля «пріуса».

– Як там у батька справи? – спитав.

– Та як. Хотів було вже здригнути з лікарні, та раптом серце прихопило.

– Жора – дуже емоційний. Ти скажи йому! Хай серце не рве через те, що «лексус» тепер

попсутий. Хай краще сам відновлюється.

– Ви тата не знаєте? Він же – трудоголік! Без роботи не може.

– Ти у нього вдався, Петре, – закинув вудку Залусківський. – Кажуть, сам трупа у Шанівці відкопав.

– Було таке.

– І що за труп?

– Не нашенський. З-під Києва. Гицель якийсь. Це у нього прізвище таке.

– Як же ти, Петре, його прізвище вирахував? – насторожився Залусківський.

– Не я! Криміналіст знайшов у кишені його штанів якийсь папірець напівзітлілий. Із прізвищем.

– Значить, розслідування буде?

Петро скривився, наче від зубного болю. Заперечливо хитнув головою.

– Колеги кажуть: а який сенс? Стільки років ніхто його не шукав, тіла ніхто не забрав, за рахунок держави вже поховали. Нікому не потрібна людина. Та й до моєї думки прислухалися.

– І яка твоя думка, офіцере? – Залусківський око примружив, уп'явся у Петра прискіпливим поглядом.

– Історію села у районному управлінні розповів, бо там багато нових людей. Місцевих особливостей не знають. Кажу, якщо тому Гицелю років десять тому башку проломили, то не у Шанівці, бо в селі тоді ніхто не жив. Виходить, хтось десь бомжару прибав, а до нас привіз і прикопав. Висяк стовідсотковий.

– Схоже на те, – мовив Залусківський, додав: – Ти шанівцям оце все розкажи, бо ж, певно, хвилюються, розпитують.

– Хіба ім до трупа? Вже й забули! Всі тільки про землю говорять. Скоро ж сільрада земельні питання розглядатиме. Ми теж заяви подали. А чого? Хай буде собі! Так же?

– Так, Петю, – відказав Іван.

Не бажав обговорювати із суддівським сином земельні питання, хоча й відмітив про себе із

здивуванням: Нечитайли теж мріють клаптик собі відірвати?.. «Жорка процесом керує? Конкуренцію мені скласти вирішив? Сука! Значить, із трупом і не збирався допомагати. І поводить, як останній козел, – розмірковував. – А чому? Невже щось проти мене задумав?..»

– А чого посеред поля біля Шанівки стоїш? – перевів розмову.

– «Пріус» зламався. У Килимівку подзвонив, викликав евакуатора.

– А в Шанівку чого їхав?

– Так тее... Дружина попросила підвезти. Та й згідно із законом маю зафіксувати факт смерті.

Залусківський вухам не повірив.

– Ще один труп у Шанівці?

Петро кивнув.

– Тітка Раїса померла.

– Ну, померла! І що? Ти якого біса туди пхаєшся?! – обурено вигукувала Стасьчина мати, намагалася заступити дорогу доньці на мопеді. – Ти дивись, яка подія! Раїса відмучилася врешті, хвала Богові, а на селі з того цілу сенсацію зробили.

– Та як ти не розумієш, мамо! Я знаю, що роблю! Мені там дуже тре бути! – Стасьці хотілося додати: бо він там...

– Бо він там?! У Шанівці? – мати глянула доні у вічі.

– Хто? Мамо, досить уже! – зашарілася.

Події останніх днів перетворили кров на гарячу ріку – вирувала-палала, аж дихати важко. І хотіла би доня признатися мамі – слів би не знайшла.

Що казати? Чекала його з мопедом біля гаража. Він вийшов. Побачив її. І мопед.

– Нормальний апарат, – сказав. Сів на мопед і поїхав. А вона стояла і гарячково шукала слова, якими би могла затримати його після того, як повернеться.

Він зробив коло навколо гаража. Загальмував біля Стаськи.

– Сідай, Анастасіє, – сказав. – Покатаю.

Матінко... Йшла до мопеда, рухала руками-ногами, однаково не вірила, що це не сон. Усміхалася зухвало, аби виглядати старшою, обізнанішою: та для неї з хлопцем кататися – звичайна річ! Опустилася на сидіння позаду Тараса, обійняла його за тулуб, притулилася щокую до його спини і ледь не втратила свідомість від хвилювання. Що далі було – не пам'ятала! Не могла відновити у пам'яті, хоч силкувалася, бо лиш одне...

«Люблю героя! – било у скроні, коли мчали Килимівкою, потім зупинилися біля гаража, вона легко зіскочила з мопеда, спостерігала за хлопцем спантеличено, а в голові колотилося лиш одне: – Люблю героя...»

Він повторив: нормальний апарат. Пішов геть. Стаська дивилася услід, аж поки не повернув за ріг. Осідлала мопед, помчала до школи. На перерві відізваля Уляну вбік.

– Улю, терміново потрібний крутий реп! Головні слова: люблю героя!

– Ти запала на Тараса АТОВця? – Уляна за мить розгадала таємницю. – Він же... йо – мужчина! Шукає причину! Щоб спустити сперму! У чийсь щілину! – зарепувала. – А ти хочеш того? Хочеш, скажи?! Заповниш собою його косяки! Станеш одною з десятків дівок! Які завжди пацикам відповідають «ок»!

Стаська задихнулася і кинулася на подругу.

– Ти тупа! – лупцювала щосили. – Тупа, і реп твій тупий!

– Сама тупа! – Улька виставляла лікті, відштовхувала Стаську.

Навколо дівчат уже юрба. Хвала Богові, вчителька Маруся вийшла у коридор. Розтягла подружок.

– Через що зчепилися?

– Через математику... – в один голос.

– Господи... Ще й брешуть! – обурилася Маруся.

Після уроків Стаська й Улька перетнулися біля школи.

– Вибачайся! – вигукнула Стаська.

– За що?!

– За те, що назвала Тараса «пациком»! Він – справжній герой, втямила? Він нашу землю захищав! І він – не такий...

– Стасько, він для тебе – старий! Таким тільки секс потрібний! Я знаю, про що кажу!

– І що тут протиприродного?! Секс – це ж нормально! Хіба ні?

– Якщо по любові...

– А я хіба за гроші?!

Улянка глянула на Стаську ошелешено.

– Ти би йому віддалася? Серйозно?

Стаська закусила губку. Кивнула. Улянка дивилася на подругу приголомшено.

– Стась! Ти хочеш сексу?

– Та ні. Але ж він – дорослий. А у дорослих – тільки так.

– Спочатку хай признається у коханні! – вигукнула Улянка.

– Та ясно! Я ж не дурна.

Замовкли.

– Вже не ображаєшся? – врешті спитала Улянка.

– Проїхали, – відповіла Стаська. – Давай я тебе додому відвезу, і трохи біля вашої хати потирлуємося.

– Нащо? Все ще хочеш побачити буденний секс?

– Уль, не дуже й хочу! Але мені треба!

– У мамки розпитай, – порадила Улянка.

– Ага! Зараз! Мамка і так уже щось підозрює. Щоразу випитує: ти куди, нащо... А що я їй скажу? Вона ж не зрозуміє!

От і того дня, коли Бог врешті забрав до себе змучену Раїсу, Стаська узнала, що Тарас поїхав до Шанівки, намірилася їхати за ним услід, не втрималася, кричала на матір:

– Пропусти вже, бо як не пропустиш, взагалі з дому піду! Така стала... Як та монстриха! Кров мою п'єш! Все маю тобі доповідати: куди я йду, де була...

– Доню... – прошепотіла ошелешена мати. – Що ти мелеш?

– А що? Я вже доросла, особистість, а ти мене сіпаєш увесь час! – вигукнула ображено. Осідлала мопед, помчала у Шанівку. Бо там він.

Катерина ніколи нікого не готувала в останню путь. Вранці Раїса перестала дихати, а дівчина ніяк не могла повірити, що жінка померла.

– Оце і все? – шепотіла вражено. Прислухалася: може, просто не чує тітчиного дихання.

Маму з татом згадала. І вони – так? Перестали дихати, і життя скінчилося?... Не встигла ані поплакати, ані розгубитися. Набігли нові шанівці: усі донецькі, киянка Оля Торбенко, з неблагополучних баба Ада пришкандибала.

– Обмию, – пообіцяла. – Я у тюрмі таке робила.

До полудня людей додалося: Людка з Килимівки приїхала, Тарас «тойотою».

– Подумав, транспорт згодиться, – сказав.

І всі знали, що робити, наче щодня збирали небіжчиків. Тільки Катерина не знала.

– Присядь, відпочинь, – попросив її Тарас.

Глянула на хлопця, знітилася, відвела погляд, бо здивувалася власним думкам: хотіла би зустрітися з Тарасом за інших обставин. Без горя. Без зайвого галасу і зайвих людей. А нині – пішла з життя остання людина, яка була безпосередньо причетна до тих подій, які колись назавжди перевернули і її життя, і життя села. Раїса померла, наче відрізала минуле, забрала з собою.

– Нікого не лишилося, – прошепотіла.

Роззирнулася і побачила... Івана Залусківського. Стояв у отворі прочинених дверей, з-під лоба дивився у бік Катерини. І не розібрати: на дівчину чи крізь неї. Як же вона могла забути, що лишився ще один... З якого і почалися її біди.

Жодного разу не перетиналися після подій чотирнадцятирічної давнини, та не помилилися, впізнали одне одного. Катерина закам'яніла: не могла ані ворухнутися, ані відвести від Залусківського очей. Він насупився роздратовано, переступив поріг, увійшов всередину.

– Хто тут парадом командує? – до Людки обернувся. – Ти, Людко?

– Роблю, що можу, – озвалася та.

Залусківський повільно дістав портмоне, витягнув з нього дві тисячі гривень, кинув на ліжко, на якому лежала мертва, вже обмита і вдягнена Раїса.

– На похорон. Якщо ще щось знадобиться, дзвоніть, допоможу, – сказав. – Я про своїх, про шанівських, ніколи не забуваю. Всім допоможу померти заради відродження рідного села.

Підійшов ближче до ліжка, кілька секунд дивився на мертву жінку. Катерина так і не зводила очей із Залусківського, наче боялася: нападе на неї прямо тут і зараз.

Залусківський перехрестився, вже попрямував до розчахнутих дверей, та не втримався. Кинув на Катерину ще один швидкий гострий погляд. Про все забула: про мертву Раїсу, повну хату людей і мамині благання назавжди забути про Залусківського. З кам'яним лицем швидко посунула до малої спальні, зачинилася в ній, закрила рот долонями, аби ніхто не почув приглушених ридань. Більш за все хотілося зникнути. Не померти і не втекти, натомість повернутися у той день, коли мама і тато зачали її, сказати їм, щоби... навіть не намагалися подарувати їй життя.

– Що з нею? – спитав Залусківський.

– З Катериною? Втомилася, – відповів шанівський староста Артем Поліщук. – Останні кілька ночей, думаю, взагалі не спала.

– То вкладіть, хай поспить! Чи мені замість вас її вкласти?.. – замовк, бо так хотів додати: «Навіки вкладу!» Не виказав себе, буркнув. – Так я можу.

Катерина не знала: пішов Залусківський чи ще в хаті. Не бачила, як вийшов надвір. Закурих. Дістав мобільний, набрав голову сільради Килимівської ОТГ Косюка.

– У Шанівці сьогодні Раїса померла. Нагадай, скільки у неї землі було? – почула голос знадвору.

Підійшла ближче до вікна. Зі спальні, з ненадійного прихистку спотерігала за чоловіком, який погубив немало людей.

– Чужої землі хотів, – прошепотіла. – І знову хоче.

У двері – стук! Сльози втерла, озирнулася до Тараса, який увійшов до спальеньки.

– На цвинтар змотаюся, – сказав. – Копачам тре заплатити.

– Раїса хотіла поряд із чоловіком і сином лежати.

– Там і лежатиме. Поряд із Романом і Сашком.

– Вона зараз дуже тішиться.

Знітився:

– Ну, певно. Я чого зайшов. Тобі нікуди не тре їхати? Бо я потім міг би...

– Дякую, не треба.

Тарас хотів ще щось сказати, та до спальні увійшла Людмила.

– Кать, ну... Все чікі-пікі, подружко! Труна, місце, оркестр, поминки. Все організували. Добре, що на вулиці вже тепло. Завтра поставимо столи посеред двору.

– Дякую, Людко.

– Слухай, я спитати хотіла... – Людмила замовкла, невдоволено глянула на Тараса. – Тарасику, ти чого й досі тут? Біжи з копачами розрахуйся!

Тарас вийшов. Людмила підійшла до Катерини ближче.

– А чого плакала? Хіба є час розслаблятися? – заговорила тихо. – Тре діяти. Не хвилюйся, допоможу. Скоро всі розійдуться, і ми з тобою Раїсин заповіт пошукаємо. Чи, може, знаєш, де вона його зберігала?

Катерина хитнула головою заперечливо: не знаю.

– Не потрібно мені Раїсиного нічого, – прошепотіла.

– Катю, а чому? Дуже вже шляхетна? А жити як збираєшся? Доглядала хвору, ходила за нею, як за рідною. Справедливо буде, щоби ти на цьому обійсті залишилася. Хата справна, ти її вичистила, вимила. Город засадила, доглядала його. А ще у Раїси земельні паї залишилися. І кому оце все? Чужому дядькові?

Під вечір шанівці розійшлися, залишили мертву Раїсу у труні посеред кімнати: переночуй у хаті останню нічку, сердешна. Поряд із небіжчицею – тільки Катерина з Людмилою. Людмила засукала рукави, взялася нишпорити по полицках.

– Помагай, не стій! – гукнула Катерині.

– Поясни! Нащо нам заповіт?

– Якщо знайдемо і зрозуміємо, що все на тебе переписано, то це буде найлегший варіант. Якщо не знайдемо, поможу тобі подати заяву про претензію на спадок. Відвоюємо, не хвилюйся. Найгірший варіант, якщо заповіт десь є, але тебе там немає. Тоді ми його маємо знайти і знищити, щоби ти могла претендувати на спадок.

– Людко, так гріє, що хвилюєшся за мене. Тільки не треба. Я отут і на день не залишуся. І Раїсиного нічого не візьму!

– Катю! А де житимеш?

– На батьківське подвір'я повернуся.

– Не лишилося там нічого.

– Город лишився. Земля. Літня кухня. За літо відремонтую її. Когось гукну на допомогу.

– Кого? Може, зечку бабу Аду чи отих будівельників, які на олійні Залусківського байдики б'ють?

Людмила зупинила пошуки, роззирнулася, знизала плечима.

– Та-ак... – констатувала. – Заповіту в хаті нема. Але професійна чуйка підказує мені: десь він таки є!

Глянула на годинник у мобільному, заметушилася: дідько, дома ж малі... Давай чоловікові дзвонити:

– Петю, «пріуса» відремонтував? Забирай мене скоріше!

Катерина тільки тепер усвідомила: на ніч лишається сам на сам із мертвою Раїсою. Не виказала тривоги. Разом із Людмилою вийшла надвір провести подругу.

– Може, мені залишитися? – раптом спитала Людмила. – Кать! Ти як?

Страшно! Хоч вмовляй страх відступити, хоч переконуй себе – живих тре остерігатися, однаково неприродно і моторошно в одному замкненому просторі, хоч і ненадовго, зачиняти живе життя і смерть. Бездиханного і дихаючого. Баланс відсутній. Ніякого 50 на 50, хоча по факту є одне живе тіло і одне мертве. Що жива людина може змінити? Нічого! А мертва – діє. Не рухається, не дихає, та відбирає сили у живої так активно, аж здається – усім нам по панночці, не тільки Хомі Бруту. Але ж, крім страху, має бути ще якийсь, прихований сенс, бо ж не тільки заради молитов і філософських роздумів біля тіла покійного на довгу ніч лишають живих?

– Що особливого маю зрозуміти? – Катерина не насмілилася просити подругу залишитися. Відійшла від труни, поряд з якою вже відчувався запах тліну. Паморочилося.

До дверей. На свіже повітря.

Вийшла на ганок і аж відсахнулася, бо у сутінках побачила чоловічу постать. Залусківський? «Знала, що прийде по мене!» – колотилося. Чоловік підійшов ближче.

– Тарас? – із полегшенням.

Хлопець роззирнувся:

– А де всі? Ти сама?

Не бачили: з вулиці, з-за паркана Раїсиного обійстя за ними із роздратуванням спостерігає Залусківський.

Сам не знав, чому увечері повернувся до Шанівки. Увесь день перед очима – струнка дівчина із хвилястим волоссям. Кам'яне лице... І ті очі... Нічого не забула! Не простила!

– Чого ж мовчиш, сучко?.. Вже і трупа знайшли! Нема на що більше чекати, а ти однаково мовчиш! Чому...

Не так уявляв першу зустріч із Катериною. Думав, вистежить, застане зненацька, за шкірку вхопить, процідить: щось пам'ятаєш, мала? Мордуватиме, і про «джи́па гранд чиро́кі» спитати не забуде! Точно, паскуда руку приклала до зникнення улюбленої Іванової автівки. Вона белькотітиме: а що було? Хіба щось було? Нічого не пам'ятаю!

Реальність заплювала фантазії Залусківського. Здавалося, дівчина вхопила його за шкірку, застиглим поглядом, мов цвяхами, прибила до стовпа ганьби, кричала без слів: зло, ти – абсолютне зло.

Дочекався вечора, повернувся у Шанівку, залишив автівку в олійні.

– Пройдуся по периметру, – буркнув будівельникам, які вдень усе фарбували стіни старої олійні, а вночі були за охоронців.

Городами вийшов до Раїсиного обійстя. Ніяк не міг зосередитися, у голові – хаос, сто думок – одна поперед одної: Катерина та, як більмо, а ще треба якось привласнити земельні паї, які лишилися після смерті Раїси. Підозріла поведінка судді Нечитайла теж вимагала аналізу, а хиткий характер голови сільради Косюка давно став проблемою. Стільки справ, а покластися нема на кого, самі покидьки навкруги. Був би син... Аж згадав покійного батька, який жартома називав малого Івана «співучасником», бо разом – і на риболовлю, і шашлики смажити, і кукурудзу на сусідському городі красти, і потім перед мамкою виправдовуватися. Був би син...

Зупинився біля Раїсиного обійстя, глянув у двір. Дівчина саме щось тихо мовила Тамарчиному Тарасові, який стояв посеред двору.

– А цей що тут забув?! – прошепотів Залусківський. Сподівався, Катерина сама буде.

Тарас так і стояв посеред двору. Дивився на дівчину. Раптом незграбно нахилився і сів прямо у траву: підігнув здорову ногу, руками підтяг протез. Залусківський і дихати забув.

– Що ти робиш, хлопче? – прошепотів вражено. – Ти ж встати не зможеш.

Катерина теж здивувалася. Дивилася на хлопця ошелешено. Він не зважав. Дістав мобільний, навушники. В його вухах точно звучала прекрасна музика, бо усміхався. Катерина знітилася, роззирнулася розгублено, наче тільки вона винувата у тому, що хлопець... без ноги, що сидить на голій землі... Залусківський зігнувся за парканом: не вистачало, щоби його тут помітили. І раптом зрозумів, чому в його голові так довго і настирливо крутилося слово «співучасник».

– Гімно собаче! Як же я одразу не допетрав?! Стільки років мордувався. А все ж ясно! За законом Катька ця – співучасниця злочину, якщо свого часу не заявила про нього, – шепотів, не зводив із дівчини очей. – А чому не заявила? Бо... вона і не співучасниця, а учасниця! Це ж вона вбила бомжару! Він її згвалтувати хотів. Чи вже встиг. Однаково! Захищалася, вхопила камінь... Трісь дядька по голові. Той упав, а вона роззирнулася: чи часом хто не побачив? А тут я... прогулювався! Ну, так же? Чи посцяти забіг на покинуте обійстя, бо – культурна людина, за екологію і довкілля! Не звик гидити абиде! І побачив убивство. Чому мовчав? Бо дівчина у ноги впала і благала: пане Залусківський, я така молода, не хочу в тюрму!

Повеселішав. І справді сцяти захотів. Обдзюрив Раїсин паркан. Ще сильніше захотів дістати дівчину, бо тепер точно знав, що скаже.

– Почекаю... – вирішив. – Не буде ж хлопець тут до ранку сидіти.

Як людина культурна, біля обісцяного паркану лишатися не схотів, вирішив тихо обігнути подвір'я по вулиці, знайти більш зручний пункт спостереження.

– Стасько, він до нас чеше! Тікаймо! – перелякалася Уляна. Другу годину поспіль сиділи на розлогій абрикосі, яка росла неподалік Раїсиного обійстя, з деревини спостерігали за всім, що там відбувається.

Стаська першою спустилася на землю, перебігла на інший бік неосвітленої шанівської вулиці, причаїлася біля сухої криниці. За мить підбігла Улянка, присіла поряд. Бачили, як Залусківський тихо йшов уздовж паркану, заглядав на подвір'я, врешті зупинився якраз під абрикосою, спостерігав.

– Тепер віриш, що Катерина – відьма? – прошепотіла Улянка. – Вона мужиків до себе приманює. А коли вони їй набридають, гонить від себе.

– А тих, хто не хоче її забувати, – вбиває, – тихо відповіла Стаська. – Улько, це вона вбила дядька, якого ми знайшли. Ну, скажи? А хто ще? Тільки вона!

– Стасю, ходімо вже звідси! Мені страшно! – попросилася Улянка.

– А мені не страшно! Я за Тараса хвилююся! А що, як відьма його зурочить?

– Та вона – вже! Ти ж сама бачиш: твій герой цілий день на Раїсиному обійсті товкся і на ніч залишився. Знаєш, чому вони до хати не йдуть?

– Чому?

– Залусківського дражнять. Чи хочуть, аби він третім став і влаштувати оргію поряд із труною, – Уляна так перелякалася власних фантазій, аж ухопила Стаську за руку. – Стасю. Забувай Тараса! Хіба мало... інших героїв?

– Улько, ти дурна? Я його люблю більше за життя! Ясно тобі? Я заради нього помру, якщо треба буде! І він, знаєш, як на мене дивився?

– Як?

– Так, що... не забути ніколи! І то навіть добре, що я сьогодні не змогла з ним поговорити. Я ж ще й досі живого буденного сексу не бачила, не навчилася, як слід поводитися... От Тарас завтра мені скаже: Анастасіє, хочу тебе на все життя. А мені що робити? Я ж зганьблюся!

Стаська замовкла, задумалася.

– Улько, як думаеш? Якщо я віддамся Тарасові, це переважить відьміні чари?

– Сто відсотків, – відповіла Улянка. – Ти така... – знітилася, замовкла, раптом усміхнулася. – Хто б не хотів, щоби ти його любила?..

Стаська й собі усміхнулася, скуйовдила рожево-фіолетову хмаринку волосся на голові, ближче нахилилася до Улянки.

– Біжімо до тебе?

З чорного неба зірки здивовано роздивлялися незвичайне нічне пожвавлення у Шанівці. Онде Стаська й Улька крадькома посунули вздовж вулиці, повернули у провулок, уже сміливіше побігли до крайньої хати на пагорбі. Під абрикосою тельбатий дядько Залусківський зиркав на ближнє подвір'я, бачив, як Катерина раптом підійшла до Тараса, що сидів на землі посеред двору, опустила на траву поряд із ним. Залусківський плюнув собі під ноги, тихо виматюкався.

– Ідіоти довбані, мати вашу! – пішов вулицею до олійні.

А розбитою дорогою від Килимівки у бік Шанівки неслася автівка, і навіть зірки не могли розібрати, що за людина так настирливо прагне цієї ночі якнайшвидше дістатися малого села.

Катерина сиділа поряд із Тарасом, та дивилася не на нього. У нічне небо. Не до зірок думками – до мами. Він довго не вимикав музику, наче боявся тиші, яка настане за нею. І вимагатиме слів. Вона прислухалася: що за музика? Та на тлі мелодії чула, як дихання хлопця стає все більш нерівним і неспокійним. І все гучнішим... Гучнішим за музику, за будь-які слова.

Розхвилювалася. Усміхнулася знічено, вже хотіла підхопитися, бігти до хати, завмерти, хоч би й біля труни, тільки би вгамувати несподівану бурю в серці, та хлопець раптом вимкнув музику в мобільному, відкинув навушники.

– Весь час думаю про тебе, – сказав.

Забула дихати.

– Чому?..

– Не знаю. Може, тому, що ти така сама, як я. З війни...

Кивнула.

– Певно, ти більше втратив...

– Хтозна...

– А чому поїхав на Схід?

– На трактора хотів заробити. – Замок на мить, додав: – А заробив на протез.

– Шкодуєш?

– Та ні. Варто було втратити ногу, аби знайти голову.

Глянула на нього приголомшено.

– Ти тому такий сумний? Все думаєш?

Повернувся до неї всім тулубом:

– Нема про що думати. Відповіді давно відомі. Війна лиш нагадує: вони – такі ж очевидні, як... моя відірвана нога!

– І ти скажеш: варто прощати, відпускати? – вразилася.

– Я би простив усіх заради того, аби щодня... бачити твої очі, – відповів упевнено, без роздумів.

Захвилювалася сильніше.

– Добре... – сказала. – Добре. Я теж розучилася брехати. Не можу.

– Думаєш про мене? – спитав.

– Весь час, – прошепотіла.

Була би більш балакучою, призналася б, як дивує її цей простий факт. Багато років жила з упевненістю, що її любов уже сталася – народилася, прожила коротке яскраве життя і померла, і тепер до самої своєї смерті вона може лише пестити спомини про неї. Та серце не дослухається до думок, планів, фактів. Кличе у свої подорожі. І тепер не знати

чому Катерина весь час думає про Тараса.

– Весь час! – повторила.

Він усміхнувся, наче у тоскній темряві хтось один добрий увімкнув обнадійливий вогник, аби всім стало трохи тепліше. І навіть хотів щось відповісти, та з вулиці почувся гуркіт автомобільного двигуна. Тарас здивувався, повернув голову на звук: хто?..

Поліцейський «пріус» зупинився далеченько від обійстя покійної Раіси біля провулка, який вів до хат на пагорбі. З автівки швидко вийшла Людмила, роззирнулася, дверцятами – хлоп! Подерлася на пагорб пішки, підтримувала себе думками. Як же все-таки правильно вона вчинила, коли свого часу погодилася стати дружиною сором'язливого і невпевненого у собі Петра Нечитайла, про якого колишня його дівчина Анжеліка казала: «І що з того, що у Петі тато – суддя? Мені ж не з суддею спати, а з Петею, а воно – геть ніяке! І оце – назавжди?» А не віддавай життя на поталу оргазмам! Поколупайся краще у мізках! Не побачила перспективи, тепер лікті кусає! Пізно, бо Людмилі дістався не тільки Петя, а й усе нові і нові можливості, які вона відкриває для себе з кожним новим роком подружнього життя. І хоча майже всі вони напряду залежать від доброго гумору чоловікового тата, Людмила чомусь упевнена, що і з цим упорається. Суддя вже чайок попиває, вже за сердечко хапається... Дивишся, геть заслабне і перепише усі свої неймовірні багатства на єдиного сина. Ох же Людка тоді заживе! Автівку персонально для себе врешті купить і, може, коханця заведе, щоби вже повністю відповідати статусу такої собі мамки-голови клану, якою почувається на всі сто!

І хіба не так? Петро давно спить, а Людмила й досі у своїй великій сім'ї лад навести намагається, бо увечері мама прибігла, плакала і так уже жалілася на Стаську.

– Доню, боюся, вона додому не повернеться! Що робити? – схлипувала. – Додзвонитися до неї не можу. Чи мобільний вимкнула?

Людмила втомилася до усрачки, бо увесь день керувала підготовкою до похорону Раіси, та батьківські плачі не проігнорувала.

– Зараз привезу її! – заспокоїла матір. – Готуй своїй доні гарячий прийом і гарячу вечерю, хоча я на твоєму місці так би їй по сраці врізала, щоби запам'ятала на все життя!

Сіла за кермо поліцейського «пріуса», прихопила газовий балончик і палицю на той випадок, якщо Стаська вдасться до супротиву. І хай би хто спробував поставити неадекватне запитання: а чого це дружина поліцейського офіцера на його службовій автівці розсікає?! Отримав би належну відповідь.

– Не, ну а хто ще?..

Дісталася Шанівки, залишила «пріус» біля провулка, пішки – до обійстя неблагополучної 32-річної Вальки Шамраїхи. «Зарано хвилюватися, спочатку тре зі Стасьчиною подружкою поспілкуватися, – переконувала себе. – А от якщо вже Уляна Шамрай не знає, куди Стаська завіялася, отоді – SOS! Увесь район на ноги підніму!»

Хата Шамраїхи була із тих, хазяї яких давно виїхали з села, безплатно дозволяли жити знайомим чи рідні в обмін на засаджений город, ремонт оселі і скошену траву перед обійстям. Валентина з чотирма дітьми хазяйнувала тут уже більше року, ніде не працювала, городом не цікавилася, хоча і ганяла дітей, щоби навесні вкинули у землю якусь морквину-картоплину. Час від часу поряд із жінкою з'являлися чоловіки різного віку і ступеня зношеності, яких Валентина представляла шанівцям однаково: «Мій чоловік законний!» Останній «законний» вже місяці три бігав до шанівського кіоску купувати повні пляшки і здавати порожні.

«І чого Стаська прив'язалася до Вальчиної доньки? – думала Людмила дорогою до обійстя Шамраїхи. – Та ж Уляна не може бути нормальною. Точно така сама неблагополучна, як її мамка, але я з цим потім розберуся. Зараз – аби Стаську знайти!»

Лиш наближалася до хати Шамраїхи, та вже дивувалася: кучеряво живуть! З вікон плеться світло такої потужності, що воно не тільки кімнати, а й увесь двір освітлює. І в цьому світлі... на подвір'ї біля вишні... причаїлися...

– Стаська? І Улька? Чого це вони? – Людмила завмерла біля трухлявої огорожі, придивилася.

Дівчатка виглядали дивно. Під вишнею Уляна сиділа на перекинутому ящику спиною до вікон, досадливо супилася, але міцно тримала Стаську за руки, наче би – варто лиш відпустити, Стаська впаде. Стаська стояла поряд. Обома руками вчепилася у руку Уляни, не зводила очей із розчахнутого вікна.

Зсередини лунали такі відверті і недвозначні стогони, що на мить Людмила навіть забула про мету свого візиту.

– Оце я розумію! Нормальний процес, – прошепотіла із заздрістю, бо сама жодного разу за все життя не наважилася прокричати всесвіту про власні емоції, які переживає під час інтимної близькості. То діти малі, то сусіди почують, то мама спить у сусідній кімнаті... Та й чи були у неї емоції подібної потужності?..

Струсила запитання, врешті глянула туди, куди невідривно дивилася Стаська: у кімнаті з відчиненими навстіж вікнами чоловік і жінка бурхливо віддавалися одне одному.

– Дідько... – Людмила раптом відчула приплив неймовірного збудження. Закував, ніби ланцюгами, не давав рухатися, дихати. Кричав: хочеш так? Витріщалася на голе жіноче стегно, чоловікову дупу, які тільки й бачила здалеку, кивала: хочу...

А під вишнею тремтіла Стаська.

– Не хочу! Не хочу, щоби отак зі мною... – било у скроні, та погляду не відводила. Не розуміла, чому сльози набігли на очі, заважають дивитися. Не змахувала їх лише тому, що не наважувалася забрати свої руки з Ульянових. Та й крізь сльози голе жіноче стегно, чоловікова дупа викликали у дівчинки лише прикру огиду і відразу.

Врешті не втрималася, відвернулася, не сіла – впала на ящик поряд із Ульяновкою. Все ще трималися за руки. Тоді Ульяна розтиснула пальці. Стаська струснула заціпенілими руками.

– У житті це ще огидніше, ніж у порно з інтернету, – прошепотіла.

– Так... Суцільне лайно, – відповіла Ульянка. Глянула в бік вікна: стогони затихли, голі чоловік і жінка вже натягували на себе одєжину, всідалися біля столу, на якому тільки-но лежали голяка.

Дівчатка затихли. Сиділи під вишнею, мовчали – кожна про своє.

– Що ж мені тепер робити? – врешті прошепотіла Стаська.

– Я знаю, що тобі робити, заразо ти малолітня! – почула за метр від себе тихий, але дуже сердитий голос Люсі.

Після того, як старша сестра застукала молодшу за спогляданням сексу, Стаська закрилася, як найнадійніший сейф при спробі пограбування, одразу і на всі можливі засови: не відкрити, не достукатися. Відмовлялася йти на контакт, щось пояснювати.

– Чому ви не можете просто дати мені спокій?! – казала рідні, яка продовжувала стукати у замкнені двері.

– Тому, що ми любимо тебе! – за всю сім'ю відповідала Людмила.

– А як же мій особистий простір? Якого пхаєтеся за межу? – не здавалася Стаська.

– Які секрети між рідними? – ляпнула мати під час останньої сімейної розмови і тут же за це поплатилася.

– Та різні! У кожного – свої, мамо! Я ж не питаю, чому тато більше не спить з тобою в одній постелі у спальні, а перебрався до колишньої Люсиної кімнати! І не кажи: тато хропить... – вигукнула хоробро.

– Я хроплю, – безпомічно мовив тато, і Стасьці так шкода його стало.

Вискочила з хати прожогом. Добре, що на білому світі є Улька. Щоранку чекає на Стаську біля школи.

– Як вдома? Геть погано? – питає.

– Та пішли вони...

– А з Тарасом?

Стаська зупиняється, дивиться Ульці в очі: ти скажи, Улько. Ти ж у Шанівці живеш, а Тарас тепер, кажуть, там днює і ночує.

Улянка винувато кліпає чорними віями.

– Стась... Мамка каже: між ними – нічого! А мамка у цьому шарить. Відьма Катерина перебралася у літню кухню на батьківському обійсті, а Тарас і наш староста Артем Поліщук допомагають їй ту халабуду перетворити на нормальне житло. Цілий день вкалюють, а на ніч Тарас додому у Килимівку їздить.

Стаська супить лоба.

– Тарас закохався у неї. Я відчуваю.

– Ні, кажу тобі! Просто помагає, – Улянка безпомічно старається заспокоїти подругу.

– Однаково хвилююся. Треба попитати людей в інтернеті, як можна відьму знищити. Бо пропаде Тарас.

– Хіба він один? І Залусківський! А тепер і Артем Поліщук. Самі мужики навколо неї в'ються. От же гадюка! – гнівається Улянка.

– Не самі мужики. Вчителька Маруся до неї їздить. Сама бачила. – Стаська – за справедливість, не за огульне цькування.

– Значить, і Маруся пропаде, – засмучується Улянка.

Вчителька Маруся завітала до Катерини із цілком конкретною метою за два тижні після того, як бідаха Раїса знайшла вічний спокій на шанівському цвинтарі поряд із чоловіком і сином.

– Маю попередити дівчину! – пояснила своєму чоловікові.

А сталося ось що. На уроці Маруся зчепилася з одним із старшокласників, який, замість вивчати матеріал уроку, вивчав повідомлення у смартфоні. Маруся відібрала у хлопця мобільний і з подивом прочитала у ньому допис від користувачки під ніком НечуваноДерзкая, яка емоційно повідомляла: Катерина Кохан, яка живе у Шанівці і лікує людей травами, насправді лише шкодить їм і робить усе, щоби люди ставали слабкими і беззахисними, бо Катерина – відьма, і тому факту з'явилися беззаперечні докази, а хто цьому не вірить – вже несповна розуму!

У вчительки вистачило мудрості не роздувати полум'я з малої іскри, та з тих пір стала регулярно заходити у групу на Фейсбуці, яка означала себе «Патріоти Килимівської ОТГ». За тиждень із прикрістю констатувала: іскра не згасла. День у день у групі з'являються нові дописи людей, які «були свідками чорних справ відьми» чи «самі жорстоко постраждали від її чарів».

– Та що в біса відбувається?! – розбурхалася.

Смикнула вчителя інформатики, аби вирахував, звідки ростуть ноги у фейка, та колега Марусин згасьбився, бо завдання провалив. От тоді-то Маруся і вирішила: час усе розповісти Катерині.

Дівчина зустріла вчительку на батьківському обійсті, куди перебралася наступного ж дня після похорону Раїси. Маруся ходила двором, на якому востаннє була чотирнадцять років тому, із сентиментальною журбою роздивлялася все: на місці згорілої хати – акуратний курган, у ньому так і лежать Катеринині батьки, поряд хрест на могилі старої баби Ничипорихи. Ця частина обійстя відгороджена, засаджена квітами, і хоч цвинтар по суті, на цвинтар не схожа. На іншій частині усе, що вціліло після пожежі: город, невеликий садок і літня кухня, не більша двадцяти квадратних метрів. Поряд – розпочата прибудова, будівельні матеріали.

– От і хіба треба тобі тут залишатися, Катрусю? – дивувалася Маруся. – Перебирайся до нас із дядьком Степаном. У нас хата і велика, і тепла. До школи – п'ять хвилин. Ти ж восени почнеш вчителювати у Килимівській школі? От! Так чого щодня із Шанівки до Килимівки їздити? Та й на чому, Катю? П'ять кілометрів на своїх двох?! Ой! Самі проблеми! Не треба воно тобі, чуєш? Давай до нас!

– Маріє Іванівно, мила ви моя. Не лайтеся і не сердьтеся. Я вас дуже люблю, але тут маю

бути. Я ж – остання справжня шанівська людина, яка тут народилася, і тепер село покину? Ні, шанівська має жити у Шанівці, – Катерина усміхнулася світло й замріяно, наче по золотому полю йде, щастя оберемками збирає.

Вчителька глянула на неї схвильовано: невже справді щаслива? Світиться.

– Так не хочеться тебе засмучувати, дитино, – призналася.

Давай дівчині – про наклепи і фейки, а Катерина знай усміхається. Ох же вони легковажні, ті щасливі.

– Хіба ж це тривожна новина? – вчительку заспокоює. – Скільки жила у мазанці, стільки чула, як деякі люди перешіптуються: відьма, відьма... Такі дрімучі. І такі... нещасні. Всіх давно простила. І знову прощу, як буде треба.

– Простити – серце тре мати, а захищатися – сили. Раптом щось станеться, як упораєшся? Ти ж тут – сама-одна... – учителька їй.

– Не сама, Маріє Іванівно. Стільки людей помагають літню кухню відремонтувати. Хто чим. І донецькі, і кияни, і неблагополучні... – замовкла, усміхнулася. – Найбільше Тарас руки прикладає...

– Це ж який Тарас? – уточнила Маруся. – Залусківського син?

Вечір нагнав темряви, вчителька давно пішла, а Катерина ніяк не могла взяти себе в руки. Тарас – син Залусківського?.. Мамо золота! За що ж їй таке горе?! У голові – Марусина оповідь, зліплена з чуток, фактів і спостережень.

– І характер у обох однаковий впертий, і шифруються, які ті партизани. Та й схожі... – перераховувала вчителька.

Катерина згадала лице Тараса, силилася уявити мордяку Залусківського, щоби віднайти схожість. Не виходило. Аж – стук у двері! Серце впало.

– Зараз і побачу... Залусківського, – прошепотіла. Страху не було. Тільки гарячий, як окріп, відчай обпікав: Залусківський нащо в її долі? Аби відбирати все, що дає їй надію, радість, любов?..

Відчинила двері літньої кухні. Повільно. Наче у меду пливла. Підняла очі: на порозі стояв Тарас. «Схожий», – промайнуло. Думки заметушилися, розбіглися на два табори. І з кожного щось кричать, переконують...

Не стала дослухатися. Погляду не відвела. Дивилася хлопцю прямо в очі, ані пари з уст.

Повільно зачинила перед ним двері. Все ж зрозуміло?..

Завмерли, забули дихати по обидва боки дверей. Усе зрозуміло...

* * *

Хто б не хотів, аби все навкруги стало чітким і недвозначним? Людмила не боялася запитань «як?», якщо знала «для чого?», тому навала проблем не збивала її з пантелику. Справ багато? Хіба то біда?! Скоріше поле для реалізації власних амбіцій. На роботі завали розгребла, вдома усім – підсрачників, аби порядок підтримували і тарілки вилизували, маму з татом заспокоїла, Стаську смикнула: дивись мені, мала! Свекру спеціальний чайок заварила, зібралася і, вся красива-файна, гайнула у район, бо юристка Килимівської ОТГ і там справу мала: дуже вже хотіла допомогти подрузі Катерині отримати Раїсине майно і землю, тож мала дізнатися у нотаріальній конторі, чи існує у природі заповіт покійної.

Районна нотаріуска Галина Білобров орендувала два суміжних кабінетики у куті приміщення районного суду, яким керував хтивий Людмилин свекор, та того дня жінка поспішала до неї без побоювання. Нема чого напружуватися! Петя вранці сказав, що збирається сьогодні провідати тата-суддю, який плюнув на районний медичний заклад і вже тиждень тирлувався чи то у якійсь дуже спеціальній лікарні військово-медичного управління СБУ, чи то на одній із баз відпочинку цього ж відомства, в якому мав до біса співучасників по службі Батьківщині.

Якщо би хто інший насмілився заявитися до Білобров із незаконним проханням розкрити йому деталі чийогось заповіту, відіслала би далеко, та перед нотаріускою стояла невістка голови районного суду, що само по собі надавало дозвіл ставити будь-які запитання.

– Людмילו Миколаївно, рада допомогти! – підхопилася. – Так! Чула, що у Шанівці жінка померла. Раїса...

– Негода! Раїса Микитівна Негода, – уточнила Людмила. – Маю знати, Галю, чи не оформлювала вона у тебе заповіт.

– Ні!

– Точно? Бо якщо згодом раптом дізнаюся...

– Людмילו Миколаївно! Я ж при тямі!

– Це добре, – констатувала Людмила і навіть пошкодувала, що заради такого короткого і змістовного діалогу припхалася до райцентру. Вона ж чомусь вірила у те, що заповіт е

і, залежно від його змісту, їй доведеться вести із нотаріускою конфіденційні перемовини щодо подальшої долі документа. А все виявилось так просто!

Вже зібралася покинути кабінет нотаріуски, та Білобров раптом бовкнула:

– У мене тут виникла несподівана проблема із заповітом іншої жінки з Шанівки.

Людмила: що? Брови – дугою.

– І хто із шанівських, Галю, тобі проблеми створює?

– Алла Залусківська, – ляпнула нотаруїска і тут же пошкодувала. Ох, дарма вона довірилася суддівській невістці. Промовчала – довше би прожила. А тепер – що?!

Людмила оцінила ступінь легковажності Галини Білобров. Відреагувала тонко.

– Кажі усе, як є, Галю, а я тобі гарантую безпеку, – пообіцяла.

Слухала схвильовану розповідь нотаріуски, розуміла її тривогу. Права пані Білобров! Про таке слід мовчати, якщо жити хочеш, бо Іван Миколайович Залусківський не простить...

– Тобто... – перервала оповідачку. – Тринадцять років тому, коли Алла Залусківська поїхала до столичної клініки на операцію, вона там склала заповіт? Без нотаруїса!

– Усе за законом! – пояснила Білобров. – Головний лікар медичної установи у присутності двох свідків може засвідчити волевиявлення пацієнта. І документ матиме таку ж силу, як і нотаріально зареєстрований.

– І де ж цей законний документ блукав тринадцять років?

– Головний лікар переконує, що один примірник був серед речей Алли Залусківської, але він гадки не має, чи виконали родичі останню волю покійної.

– Не виконали! – прошепотіла Людмила. Вже прочитала заповіт: всю свою землю у розмірі 100 гектарів Алла Залусківська воліла передати не чоловікові, а шанівській громаді для подальшого справедливого розподілу і використання.

– Другий примірник заповіту лікар усі ці роки тримав у себе, – продовжила нотаріуска. – А нині збирається на пенсію, розбирав архів, знайшов заповіт і передав мені.

Замовкла, усміхнулася кривувато.

– Оце мені пощастило, скажіть...

– Та-а-а-к! Спокійно! – Людмила на мить задумалася. – Приймаю удар на себе. Хто у нас – юрист Килимівської ОТГ? Людмила Миколаївна Поливанова. От ти, Галю, і передала заповіт юристці ОТГ, бо він стосується справ місцевої громади. Сама ти документ не читала, про зміст його нічого не знаєш. Віддала мені конверт і перехрестилася.

– Людмилу Миколаївну! Я і справді перехрестилася! – нотаріуска не вірила своєму щастю. – Тільки ж ви обережніше!

– Галю! Я ж – при тямі! – усміхнулася Людмила.

У геройському настрої вийшла у коридор з кабінету Галі Білобров: плечі розправила, груди вперед, погляд зухвалий... І побачила прямо перед собою свекра! Йшов назустріч, у руці пластикова пляшка зі спеціальним чайком.

Людчина корона спалахнула і згоріла. Прямо на жінчиній голові.

– Георгію Івановичу... – пробурмотіла знічено.

– Оце сюрприз! – хтиво усміхнувся суддя Нечитайло. – Що, невісточко? Не витримала? Сама приїхала?

Відповіді не чекав. Підійшов до корзини для сміття, яка стояла у коридорі, жбурнув у неї пластикову пляшку з чайком. Обернувшись до Людмили, кивком голови вказав на двері свого кабінету.

– Ходімо! – наказав.

Залусківський розгубився, а того третій калач не любив найбільше! Аби не виказати непевності, матюкав помічника Василя, урізав зарплатню співробітникам усіх дев'яти своїх фірм, у тришлях – лінивих будівельників, які все фарбували і фарбували стару олійню у Шанівці.

Не допомогло. У повітрі бриніла тривога, і Залусківський ніяк не міг віднайти її джерела. Незакінчені справи і незакриті гешталти нагадують про себе? Катерина? Аж ні! Хоч і вимордовувала своїм мовчанням, та Іванові здавалося – знайшов парадоксальний антидот. Хай тільки спробує рота відкрити...

Тоді – що? Згадав, як безногий АТовець Тарас незграбно сідав на землю, серце занило. Так став переживати за цього хлопця... І не тому, що Тамара дірку у мізках пробила: твій він, твій. Хай іде в дупу! Однаково, чий він! Головне – такий справжній, аж за душу бере.

– Через Тараса не тривожно, – констатував. – Такі, як він, гріють.

Знову взявся перебирати події останніх днів. Згадав, як голова сільради Косюк ховав оченята, коли Залусківський спитав, хто претендує на чотири гектари, які від покійної Раіси лишилися. А чому оченята ховав? Одночасно двом командам допомагає мотузку на себе перетягувати?

Аби спростувати чи підтвердити підозри, зайшов до Килимівської сільради того ж вечора. І хоч знав: хитрий функціонер правди безплатно не розкаже, все ж спробував обдурити голову.

– Пам'ятаєш, друже, як я жартував і обіцяв тебе вбити, якщо не отримаю ще сотню гектарів землі і Раісині чотири, – сказав. – Так я не жартував.

– Тоді займай чергу, Іване, бо не ти один захочеш мені голову відірвати, – відповів голова.

– Хто ще? – запитання було доволі доречним, бо помститися голові могли мріяти лише Іванові конкуренти у боротьбі за землю, і Залусківський хоч таким чином хотів дізнатися конкретні імена.

– А хоч би і Капелан той! Якого нам Офіс Президента зісватав!

– Які проблеми? Роби, як завжди! Як АТОвцям відповідаєш: на наступній сесії обов'язково розглянемо ваше питання.

– Не можу! Той Капелан вже свого смотраючого прислав.

– Що ти мелеш, друже? Часи і епохи не поплутав?

– А ти у наївні записався, Іване? Що тобі не зрозуміло? Приїхав хлопець із Києва. У Шанівці хату винайняв до кінця року...

– Так пандемія ж. Половина Києва на літо з міста здриснути мріє.

– А цей до мене зайшов. Привітатися. Каже: пан Капелан привіт передає.

Голова замовк. Залусківський і собі задумався. «Може бути... – підказував досвід. – Простіше віддати сорок гектарів і не псувати стосунків із Києвом. І що таке – сорок гектарів? Дріб'язок!»

Вголос інше сказав.

– Щось мені підказує, що оцей Капелан і його смотрящий з Києва – одна велика афера, в яку ти можеш вляпатися!

– А суддя Нечитайло так не вважає, – вихопилося у голови сільради. Аж почервонів до скронь, бо зрозумів: зайве ляпнув.

Залусківський не пропустив. Аж запахи відчув, бо війнуло гарячим і смаженим.

– Ого! Так велике цабе голова районного суду Нечитайло став позаштатним консультантом голови сільради Килимівської ОТГ Косюка? І що за свої поради отримати хоче? Нашу землю?..

Голова сільради довго і безпомічно виправдовувався: мовляв, рішення ще не остаточне, і що він мав робити, коли суддя йому в'язницею погрожував, а то нині – як два пальці об асфальт, і в судді є формальна причина претендувати на землю у їхній об'єднаній громаді, бо його син із сім'єю проживають на території ОТГ, але голова сподівається, що проблема може ще трансформуватися...

– Трансформуватися? У що саме? – Залусківський спідлоба дивився на голову сільради.

– У більш вигідну для нас конфігурацію, – відповів голова.

Залусківський хвилини зо дві дивився у мишачі оченята голови.

– А щоби... твоєю мордою просо молотити! Щоби твоя срака по шву розійшлася, козел ти драний! І довірили ж люди владу тварючі?! Оце знай, голово! Не отримаю землю – восени такі перевибори тобі влаштую, кривавою юшкою умиєшся! Усьок?

Вийшов із кабінету без «на все добре, до побачення». Дверима – хрясь! І – щезла тривога! Бо – ніякої невизначеності, все ясно. «Жоро, Жоро, – думав. – Ну ти і падла! Вирішив забрати мою землю?! Та ще й тишком-нишком. І це після того, як я тебе відмазав від звинувачення у вбивстві... Чи той дядько, якого Нечитайло збив, не помер? Треба дізнатися!»

І – діяти! Вже дійшов до вхідних дверей, та розвернувся, закрокував до кабінету сільрадівської юристки.

– Жорчина невістка точно знає, що сталося із жертвою ДТП... – бурмотів.

Увійшов до кабінету і... остовпів. Завжди весела гонориста Людка скидалася на побите цуценя: нещасне, безпомічне, забите.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию
(<https://www.litres.ru/luko-dashvar/selo-ne-ludi-2-dobiti-svidka/?lfrom=362673004>) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.